

VICEPRESIDENCIA
SEGUNDA DEL GOBIERNO
MINISTERIO
DE DERECHOS SOCIALES
Y AGENDA 2030

GUÍA PARA LA LOCALIZACIÓN DE LA **AGENDA 2030**

AGRADECIMENTOS

Esta guía é o resultado dun proceso de traballo liderado pola Secretaría de Estado da Axenda 2030, en colaboración coa Federación Española de Municipios e Provincias (FEMP), pero que non tería sido posible sen as valiosas contribucións de moitas persoas que dedicaron o seu tempo, coñecemento e experiencia a nutrir o proceso de elaboración desta Guía. E moi especialmente gustaríanos agradecer a colaboración de: Cristina Gómez Estévez (Consell Insular de Menorca), Jesús Santos Gimeno, Santiago Anes Benito e David Comas Rodríguez (Concello de Alcorcón), M^a del Mar Vázquez Aquero (Concello de Almería) e M^a del Mar Plaza (Almería 2030), José Luis Nuín Susín (Deputación de Alicante), Amparo Torres (Deputación de Albacete), Carmen Mallo (Concello de Muria de Paredes), José Manuel Santos (Concello de Jaraicejo), Ignacio Rodríguez (Concello de la Matanza de Acentejo), Emilia Saiz e Pablo Fernández (CGLU), Carmen Sánchez (ONU Habitat), Gemma Aguado (ART PNUD), Vanesa Rodríguez (Red Española do Pacto Mundial), Ángela de la Cruz Mera (Ministerio de Transportes, Movilidade e Axenda Urbana), Anna Ayuso e Agustí Fernández (CIDOB), Félix Ovejero (CCOO – Futuro en Común).

Autores

Fernando Varela, Beatriz Álvarez, Javier Cortés - Social Gob SL.

Coordinación, colaboración e edición

Secretaría de Estado para a Axenda 2030, en colaboración coa Federación Española de Municipios e Provincias.

Deseño e maquetaxe

Rex Media SL.

Decembro, 2020.

NIPO papel:

NIPO en línea: 129-21-036-8

<https://cpage.mpr.gob.es/>

ÍNDICE

I. CAL É O OBXECTIVO DESTA GUÍA?	6
II. A AXENDA 2030: UNHA AXENDA DE OPORTUNIDADES PARA O DESENVOLVEMENTO DAS ENTIDADES LOCAIS	8
III. OS OBXECTIVOS DE DESENVOLVEMENTO SOSTIBLE E A SÚA LOCALIZACIÓN	10
IV. PASOS PARA A DEFINICIÓN E IMPLEMENTACIÓN DA AXENDA 2030 LOCAL	14
Fase 1: Sentando as bases	16
1.1. Establecemento do Punto Focal	16
1.2. Xeración de coñecemento, interese e compromiso	19
Fase 2: Diagnóstico local	22
2.1. Análise de contexto	22
2.2. Mapeo de actores	24
2.3. Análise de capacidades técnico-administrativas e políticas	27
2.4. Análise de políticas e recursos locais	29
2.5. Identificación de brechas/desafíos	32
Fase 3: Definición do plan de localización	33
3.1. Presentación do Informe Diagnóstico	33
3.2. Priorización de ODS e as súas metas globais	35
3.3. Determinación de metas locais e indicadores de seguimento	37
3.4. Determinación de políticas complementarias e accións para el cumprimento das metas locais propostas	40
3.5. Revisión da inclusión de aspectos transversais	42
3.6. Cooperación ao desenvolvemento	44
PROCESOS DE PARTICIPACIÓN, COMUNICACIÓN E XERACIÓN DE CAPACIDADES	45
P.1. Proceso de diálogo e alianzas	45
P.2. Proceso de comunicación para poñer en valor o proceso de localización	50
P.3. Proceso de xeración de capacidades nos diferentes actores locais, públicos e privados	53
MECANISMOS DE GOBERNO ESTABLE E MOBILIZACIÓN DE RECURSOS	55
M.1. Mecanismo de Goberno Estable	55
M.2. Mecanismo de mobilización de recursos	57
M.3. Mecanismo de Compra Pública Sostible	59
Fase 4: Implantación e seguimento	61
4.1. Implantación	61
4.2. Seguimento	63
BIBLIOGRAFÍA E WEBGRAFÍA	66
CAIXA DE FERRAMENTAS	67

PABLO IGLESIAS TURRIÓN

VICEPRESIDENTE SEGUNDO DO GOBERNO E MINISTRO DE DEREITOS SOCIAIS E AXENDA 2030

Reconstruír o común dende o local

Dende a súa aprobación no ano 2015, a Axenda 2030 converteuse nun compromiso do conxunto do Estado coa xente do noso país. Un acordo ao que, durante este último lustro, sempre acudiron os distintos sectores da nosa sociedade, en especial os colectivos e organizacións da sociedade civil, poñendo o listón moi alto ao traballo que debemos realizar o conxunto das administracións públicas.

Precisamente, nestes anos, as entidades locais asistiron tamén a esta cita e demostraron coa súa contribución dende o local unha realidade que está na esencia da Axenda 2030: soamente avanzamos nos Obxectivos de Desenvolvemento Sostible cando melloramos o día a día da cidadanía. A Axenda 2030 semella confundirse ás veces con grandes declaracións e escenificacións, pero o seu contido é moito máis ambicioso: é construír un país á altura da súa xente. Precisamente nese obxectivo, o traballo cotián dos entes locais foi e é crucial, porque só coa transformación en e dende o local conseguiremos afrontar estes desafíos.

Este feito, ademais, púxose especialmente de relevo nos últimos meses, a raíz da pandemia da COVID-19. Xunto ao esforzo do Goberno estatal e das administracións autonómicas, o papel das deputacións, concellos, cabildos, consells e todas as entidades locais foi fundamental para non deixar a ninguén atrás nesta crise. O seu ámbito competencial e a súa proximidade á cidadanía convérteos en actores principais non só na saída desta crise, tamén na reconstrución e na consolidación dun novo modelo económico e social baseado nos principios dos Obxectivos de Desenvolvemento Sostible.

A Vicepresidencia de Dereitos Sociais e Axenda 2030 e a Federación Española de Municipios e Provincias presentamos esta *Guía para a localización da Axenda 2030*, que servirá como instrumento de apoio ao desenvolvemento de políticas públicas que implanten a Axenda 2030 a nivel local, de acordo coas características, circunstancias e desafíos existentes en cada territorio. Contempla os retos e oportunidades da localización dende un espectro amplo de realidades locais, que obedece ao carácter do noso país: un Estado cuxa riqueza nace da súa diversidade, das súas cidades e vilas, dos seus municipios, das súas rexións insulares, do seu medio rural.

A Axenda 2030 fixa tamén un prazo, unha data límite. Temos só unha década por diante para converter a España nun referente no cumprimento dos Obxectivos de Desenvolvemento Sostible e establecer as bases dun futuro que, de verdade, estea asentado sobre a reconstrución do común, a sostibilidade e a xustiza social. Sigamos traballando conxuntamente para facelo realidade.

ABEL CABALLERO ÁLVAREZ

PRESIDENTE DA FEMP E ALCALDE DE VIGO

Sen os Gobernos Locais a gran maioría das 169 metas dos 17 ODS non se poderán alcanzar no ano 2030

Dende a Federación Española de Municipios e Provincias estamos impulsando a implantación local dos Obxectivos de Desenvolvemento Sostible (ODS) da Axenda 2030 convencidos de que, sen os Gobernos Locais, a gran maioría das 169 metas dos 17 ODS non se poderán alcanzar no ano 2030, horizonte marcado por Nacións Unidas.

Queda unha década de acción para continuar incluíndo cambios na nosa forma de vida, fomentando que o desenvolvemento das nosas vilas e cidades consiga un equilibrio mantido no tempo dende tres perspectivas: económica, social e medioambiental.

O cambio que estamos abordando non se pode facer de forma individual nin unilateral, require un esforzo multiactor e multinivel, onde os Concellos, Deputacións, Cabildos e Consejos Insulares desempeñamos unha importante labor. Xogámonos moito e agora, máis que nunca, debemos ser capaces de inculcar este desafío entre todos os sectores da sociedade: a cidadanía, o empresarial e o académico. Actualmente somos, e debemos continuar sendo, o punto focal que consiga articular a acción para alcanzar os Obxectivos de Desenvolvemento Sostible da Axenda 2030. Nesta tarefa é fundamental manter a corresponsabilidade entre todas as Administracións, seguir traballando xuntas cun reparto equitativo de recursos, xa que dende as Entidades Locais estamos desempeñando numerosas responsabilidades que, moitas veces, quedan fóra das nosas competencias legais, pero as asumimos porque os Alcaldes e Alcaldesas somos os que máis cerca estamos dos cidadáns e debemos dar unha resposta inmediata na maioría das ocasións.

Dende a FEMP colaboramos co Ministerio de Dereitos Sociais e Axenda 2030 para desenvolver esta Guía: unha ferramenta que axuda a comezar a localizar os ODS da Axenda 2030, a realizar autodiagnósticos de situación, a identificar indicadores para medir a evolución dos ODS a escala local; en definitiva, a traballar en clave Axenda 2030. Unhas actuacións, en suma, que poñemos en marcha entendendo que entre as nosas funcións atópase o apoio aos responsables políticos e técnicos das Entidades Locais con instrumentos que lles faciliten poder afrontar os diferentes retos cos que nos atopamos cada día nos nosos municipios.

Animo, por tanto, a todos os usuarios desta Guía a poñela en marcha decididamente. Como dixo Eleonor Roosevelt «O mundo do futuro está nas nosas mans. Mañá é agora», e as Entidades Locais faremos que ese agora sexa xa e ese mañá sexa hoxe.

CAL É O OBXECTIVO DESTA GUÍA?

Gran parte dos desafíos globais para construír un desenvolvemento sostible no planeta poñendo ás persoas no centro e sen deixar a ninguén atrás pasan pola transformación en e dende o nivel local. O reto de transitar dunha maneira xusta cara a unha nova economía verde, a recuperación e reconstrución tras o impacto da pandemia pola COVID-19 cara a sociedades máis unidas e economías máis inclusivas e sostibles, ou unha nova distribución demográfica en torno a unha nova relación campo cidade, entre outros retos globais, esixe traballar dende a mirada do territorio. Un territorio entendido como o espazo que integra as dimensións sociais, económicas, medioambientais e institucionais e as súas interrelacións que afectan á vida das persoas.

Moitos dos municipios e provincias españolas levamos anos realizando un traballo esencial que está contribuíndo dende o local, o cotián e dende a proximidade ás principais problemáticas que afectan á cidadanía, a camiñar cara a un desenvolvemento máis sostible e inclusivo do noso territorio.

Un traballo dende o local que se manifesta máis relevante, se cabe, nun contexto de crise e postcrise sanitaria, social e económica como a xerada pola pandemia da COVID-19 onde o papel dos concellos, deputacións, cabildos e consejos insulares centrouse unha vez máis na atención das necesidades prioritarias da cidadanía, con especial atención ás persoas en situación de maior vulnerabilidade, entre outros moitos servizos prestados¹.

A aprobación da Axenda 2030 e os Obxectivos de Desenvolvemento Sostible (en adiante, ODS) en 2015 supuxo o **establecemento dun horizonte de progreso** no que marcar moitos dos esforzos actuais e complementalos no seu caso orientándoos cara a unhas

metas comúns que contan co consenso internacional. Uns esforzos que durante a fase de reconstrución post COVID-19 centrarán a súa atención en establecer os piares para crear sociedades máis xustas e resilientes, e impulsar un verdadeiro desenvolvemento sostible inclusivo do territorio.

A pesar dos retos aínda pendentes no proceso de localización e implantación dos ODS, levouse a cabo un gran esforzo e traballo por parte de moitas entidades en desenvolver guías e ferramentas diversas que apoiem aos gobernos e aos distintos actores a avanzar e facer realidade o compromiso conxunto desta Axenda global que tamén nos interpela dende a perspectiva dos retos próximos á nosa realidade. Desta maneira, esta Guía únese e nítrese destes esforzos proporcionando unha **ferramenta de apoio** no proceso de definición e implantación da Axenda 2030 a nivel local.

A Guía contempla os retos e oportunidades da localización dende un espectro amplo de realidades locais como resposta á diversidade territorial da España local, incluíndo grandes cidades, pero concedendo unha especial atención ás particularidades dos **municipios pequenos, insulares ou da España rural e baleira**.

A lectura da Guía e dos recursos que ofrece pretende contribuir a sensibilizar, concienciar e promover o papel activo e a participación de todos os actores locais no proceso da localización dos ODS. Desta maneira, esperamos que esta Guía acompañe aos e ás **representantes políticos e persoal técnico das entidades locais** no camiño da localización e implantación dos ODS en cada un dos seus territorios.

1. https://issuu.com/femp/docs/carta_local_n_333_marzo_de_2020/1?ff.

COMO UTILIZALA?

Co fin de ser moi operativa e de acompañar o día a día da xestión pública, a Guía estrutúrase en **diferentes niveis de lectura**, para dar resposta ás necesidades prácticas de cada entidade local e en función do grao de coñecemento de cada persoa usuaria, dende as súas responsabilidades políticas ou técnicas, sobre as implicacións da Axenda 2030.

A Guía permite afrontar o proceso como un todo ou concentrarse naqueles apartados que sexan máis pertinentes, segundo o **momento do proceso de localización no cal se atope a entidade local**.

Para facilitar o seu uso, tras unha breve introdución sobre as oportunidades que ofrece a Axenda 2030 e os ODS aos gobernos locais, **a Guía percorre o proceso da localización a través de catro fases, nas que se describe a modo de ficha cada un dos pasos a seguir**. As iconas que aparecen á dereita pretenden facilitar a lectura e identificación da información máis relevante para cada persoa usuaria en cada un dos pasos:

Así mesmo, intégranse os mecanismos e procesos que, de maneira transversal, reforzan as distintas fases e permiten que o propio proceso en si de localización sexa un proceso de aprendizaxe e creación de capacidades e alianzas cos actores non públicos locais como a sociedade civil, o sector privado e/ou o ámbito académico.

QUE SE PRETENDE?

AS TAREFAS A REALIZAR DENDE O GOBERNO LOCAL

TER EN CONTA QUE NO CASO DE...

Os municipios máis pequenos e/ou de carácter rural

Os territorios insulares

QUE PODEN APORTAR CADA UN DOS ACTORES?

CAIXA DE FERRAMENTAS

APRENDENDO DOUTRAS EXPERIENCIAS

ANTES DO SEGUINTE PASO LEMBRA QUE...

A AXENDA 2030: UNHA AXENDA DE OPORTUNIDADES PARA O DESENVOLVEMENTO DOS GOBERNOS LOCAIS

QUE É A AXENDA 2030?

A Axenda 2030 é un **compromiso global de 193 países**, adoptado en 2015 tras un **intenso proceso de participación** onde se xuntaron voces de distintos niveis de goberno, incluídos os municipios máis pequenos do mundo, das organizacións da sociedade civil, o sector privado e a academia.

- É o gran proxecto da humanidade, **unha chamada á transformación**, universal e esperanzadora.
- É unha **axenda** para o **desenvolvemento global**, pero **partindo da realidade local**.
- É unha axenda que se debe construír **de maneira co-tiá** dende un **enfoque multiactor** contando coa colaboración de todos os actores públicos e privados, para abordar os retos compartidos do territorio.
- Esta colaboración na abordaxe dos retos do territorio debe darse tamén entre os distintos niveis de Admi-

nistración con competencias que afectan ao mesmo, xerando unha **coherencia multinivel na toma de decisións**, dende o local ao provincial, rexional, autonómico e nacional.

- A Axenda 2030 **materializa os valores da Declaración dos Dereitos Humanos** con accións e metas concretas.
- **Aporta unha linguaxe universal para traballar de forma conxunta**.
- Constitúe a nosa **folia de ruta para planificar e aliñar as políticas en clave de sostibilidade e integralidade**.
- Focalízase na **desigualdade, no cambio climático** e en poñer ás **persoas** no centro do desenvolvemento como suxeito e obxecto para a transformación sostible.
- É unha **axenda que leva consigo un cambio cultural** para mellorar a nosa maneira de vivir neste mundo².
- Dende unha visión do **desenvolvemento territorial que integra os ámbitos económico, social e medioambiental** e as súas interaccións.

PRINCIPIOS FUNDAMENTAIS

Conservación e uso eficiente de recursos Sociedades máis inclusivas e loita contra a desigualdade Respecto dos Dereitos Humanos Mobilidade sostible Modelos de negocio e produción sostibles Transición a unha economía circular Consumo sensible e sostible Transformación do sistema produtivo Emprego estable e de calidade Institucións sólidas, democráticas, eficaces e transparentes Administracións públicas promotoras de sostibilidade e de equidade Loita contra todo tipo de violencias Concienciación cidadá Estilos de vida sostibles Colaboración entre actores

2. Para afondar máis na dimensión cultural da Axenda 2030, visita: http://www.agenda21culture.net/sites/default/files/culturaods_web_es.pdf.

QUE OPORTUNIDADES REPRESENTA PARA OS GOBERNOS LOCAIS?

- Ofrece un **marco homoxéneo de planificación máis eficiente do desenvolvemento sostible** no territorio en sinerxía cos distintos niveis de goberno dende un enfoque do local ao global e viceversa.
- Presenta a **oportunidade de revitalizar e actualizar a axenda propia de cada territorio dende unha visión de desenvolvemento sostible cun enfoque máis amplo e inclusivo, e dende a identificación dos retos principais existentes en cada contexto.**
- O seu **carácter integrador** promove a nivel local o cambio necesario para coordinar e integrar, dende unha perspectiva multidisciplinar, o conxunto de políticas e plans locais que contribúen ao desenvolvemento sostible a medio-longo prazo.
- Facilita unha **folla de ruta** para unha mellor planificación, seguimento e medición dos resultados obtidos.
- Polo seu enfoque aberto á participación, ofrece **novos marcos para establecer sinerxías** con diversos actores público-privados.
- **Reorienta e reforza as políticas locais** cara a un desenvolvemento máis sostible e inclusivo e promove **unha maior coherencia das políticas que se desenvolven.**

- Xera unha nova **linguaxe compartida** para favorecer a participación e representar a voz de todas as persoas do territorio.
- Mellora o posicionamento dos concellos, deputacións e gobernos autonómicos e do sector privado local para optar a novas **oportunidades de financiamento.**
- Abre a porta á **participación en espazos e foros internacionais**, en diálogo e coordinación con outros Gobernos locais e institucións internacionais, contribuíndo a solucións globais dende a realidade local.
- Canaliza unha maior conciencia da cidadanía **como xeradora de transformación cara a un desenvolvemento máis sostible e inclusivo.**

A **Axenda 2030** é polo tanto un **novo escenario de oportunidades** pero tamén implica todo un conxunto de responsabilidades das propias entidades locais durante a próxima Década³ como **protagonistas na implantación desta Axenda 2030** dende a realidade dos seus territorios, **centrando a súa acción nas persoas** (People), **no planeta** (Planet), **na prosperidade** (Prosperity), **na paz** (Peace) e **nas alianzas** (Partnership).

Non deixar a ninguén nin ningún lugar atrás.

OS OBXECTIVOS DE DESENVOLVEMENTO SOSTIBLE E A SÚA LOCALIZACIÓN

No marco da **Axenda 2030**, acordáronse **17 Obxectivos para o Desenvolvemento Sostible (ODS)**⁴ e cun horizonte de cumprimento ata o ano 2030. Cada ODS inclúe diferentes metas (en total 169) que contribúen ao cumprimento dos diferentes obxectivos, dende unha visión holística e sistémica que pon de manifesto a interrelación entre as tres dimensións do desenvolvemento sostible: dimensión económica, social e medioambiental.

Queres saber máis acerca dos ODS?

- Para aprofundar en cada ODS e as súas metas visita a [páxina de Nacións Unidas sobre os ODS](#).
- Para coñecer o vínculo co traballo dos Gobernos locais, recomendámosche a [Guía de Cidades e Gobernos Locais Unidos \(CGLU\) "Objetivos de Desarrollo Sostenible, Lo que los Gobiernos Locales deben saber"](#).

OBXECTIVOS DE DESENVOLVEMENTO SOSTIBLE

4. Cume do Desenvolvemento Sostible das Nacións Unidas.

Que significa “LOCALIZAR OS ODS”?

Se ben **os ODS son universais, estes han de contextualizarse en cada un dos territorios. A súa implantación é**, por tanto, **local**, promovendo a coherencia na toma de decisións entre os distintos niveis de administración e asegurando que a contribución aos ODS no territorio permita avanzar na súa consecución a nivel provincial, autonómico, estatal e global, de **“abaixo cara arriba”**.

O **enfoque territorial** é por tanto **clave para a localización e implantación dos ODS**, entendendo o territorio como un espazo complexo e dinámico, modelado polas relacións sociais e históricas que se producen entre a heteroxeneidade de actores que concorren nel, en constante interacción.

O desenvolvemento deste espazo debe contemplarse como **sistémico**, integrando os compoñentes sociais, económicos, medioambientais e de goberno estable, **dinámico froito da interacción entre os distintos actores** (enfoque multiactor). É o resultado dun **proceso participativo e de construción colectiva** compartindo retos comúns a longo prazo, como son os ODS identificados no territorio.

Este enfoque de desenvolvemento territorial require un **exercicio de planificación e xestión máis eficiente** que tome como **punto de partida a realidade do territorio e as actuacións que xa se están realizando**, como se quere promover un desenvolvemento máis inclusivo e sostible coas capacidades existentes e que sería necesario para ter un impacto máis transformador, que non deixe a ninguén atrás. Neste exercicio é esencial unha planificación integrada das políticas municipais, medios de implantación e a medición do avance e os logros alcanzados.

A través da localización, adáptanse á realidade local as metas e indicadores dos ODS. A Mancomunidade do Condado de Huelva cóntanos a súa experiencia.

Desta maneira, a localización da Axenda 2030 supón unha **oportunidade para reorientar as prioridades e necesidades locais** cara a un desenvolvemento máis sostible e socialmente inclusivo.

Por que é importante localizar?

Todos os ODS teñen **metas ligadas ás responsabilidades** dos gobernos locais e en particular co seu mandato de prestación de servizos e de promover un desenvolvemento territorial endógeno, inclusivo e sostible. É un **proceso para apoderar a todos os actores locais, públicos, privados e da sociedade civil, incluída a cidadanía non organizada**, co fin de contribuír ao desenvolvemento sostible dende as necesidades e retos identificados a nivel local. Os ODS pódense lograr soamente se os **actores locais participan plenamente, non so na implantación, senón tamén na definición e monitorización da axenda local 2030**.

Marco internacional da Axenda de Localización: oportunidades do marco español descentralizado para unha construción da axenda multiactor, multinivel e “de abaixo cara arriba”.

O seguinte cadro mostra os fitos fundamentais da Axenda de Desenvolvemento Internacional que consolidan o crecente peso dos procesos de localización dos ODS nos territorios e a súa construción de “abaixo-arriba”, xerando unha coherencia multinivel entre os distintos niveis de administración.

En torno a estes acordos, **os actores locais poden xogar un papel relevante nos diálogos internacionais sobre o avance da Axenda Global dende os territorios, os seus desafíos e oportunidades**.

A Administración Xeral española, pola súa específica estrutura descentralizada, reúne unhas condicións idóneas para ser un referente na Axenda de Desenvolvemento Global dende unha aposta pola localización dos ODS globais no nivel local e a súa **construción de abaixo arriba contribuíndo aos ODS provinciais, autonómicos, nacionais e internacionais**.

Diálogos no seo do Grupo de Desenvolvemento de Nacións Unidas sobre a localización da Axenda post 2015

Recoñecemento do papel das autoridades locais e subnacionais como actores clave para a nova Axenda de Desenvolvemento Internacional e o seu compromiso por integrar o enfoque de dereitos humanos na mesma.

Global Task Force

Posibilita a participación activa dos actores locais a través da Unión de Cidades e Governos Locais CGLU e a Global Task Force.

Reforma do Sistema de Desenvolvemento de NN.UU: nova orientación do sistema a potenciar e articular un proceso multiactor multinivel para a implantación da Axenda 2030

Os desafíos do desenvolvemento sostible requiren accións colectivas, coordinadas e complementarias de todos os actores públicos e privados, sendo o papel dos gobernos locais clave para responder aos desafíos en cada territorio.

Iniciativa ART-PNUD (Articulación de Redes Territoriais para o Desenvolvemento Humano Sostible)

Fortalecemento dos roles dos gobernos locais e rexionais como os socios e axentes fundamentais para o desenvolvemento dos programas de goberno estable local e desenvolvemento local. A iniciativa Art-PNUD presta un apoio clave aos gobernos locais e rexionais no proceso de localización dos ODS.

Local 2030

Esta plataforma posibilita que os gobernos locais compartan ferramentas, experiencias, novas solucións e guías para apoiar a localización dos ODS. En particular, aportan unha caixa de ferramentas cunha gran variedade de mecanismos e instrumentos concretos, prácticos e adaptables para a implantación, a monitorización e a revisión das accións dos ODS no contexto local.

Compromiso de Sevilla

Un compromiso decidido a *“situar aos gobernos locais e ás súas poboación, empresas locais, organizacións de base e outros actores locais no centro do desenvolvemento, implantación, seguimento e revisión das políticas dos ODS así como promover a unión territorial e rural-urbana, as cidades sostibles e as áreas rurais, a través de enfoques intersectoriais e integrados para o desenvolvemento local e territorial sostible...”*.

Declaración FEMP Axenda 2030

Renova e reforza politicamente o liderado e compromiso de aterrizar os ODS nas cidades e territorios de abaixo arriba.

Plan de Acción para a Implementación da Axenda 2030. Cara a unha Estratexia Española de Desenvolvemento Sostible

O plan de Acción destaca como “os gobernos locais e rexionais poder dar apoio para alcanzar os ODS a través da acción “dende abaixo”, e como os ODS poden ofertar un marco para a política de desenvolvemento local”.

Informe de Policy Options para a Axenda de Financiamento para o Desenvolvemento, Propostas do Goberno de España, 23 de setembro de 2020 ante a Asamblea Xeral de NN.UU

A petición do Goberno de España, inclúese a necesidade de que a mobilización de recursos financeiros públicos e privados para o logro Axenda 2030 inclúa o financiamento do desenvolvemento dos territorios e se integre no proceso de localización dos ODS.

Que aporta ao traballo da entidade local e ao seu compromiso coa cidadanía?

- Diseñar as políticas locais tendo en conta un **enfoque máis integral e de dereitos**.
- Facilitar a recuperación, **implantación ou afondamento de procesos de planificación preexistentes** dende unha maior conciencia das interrelacións e efectos que xeran as distintas políticas.
- Orientar a formulación de **metas de medio e longo prazo** de acordo aos retos e problemáticas locais que se queren abordar.
- Favorecer a **priorización e seguimento das políticas**.
- Facilitar a **monitorización das políticas públicas** e a **medición dos resultados** xa consolidados.
- Promover a **articulación das políticas locais cos niveis provincial, rexional, nacional e internacional**.
- Incorporar no deseño e implantación das políticas locais as **tres dimensións do desenvolvemento sostible** (económico, social e medioambiental).
- Permitir **focalizar accións específicas para aquelas persoas e grupos que viven en condicións de maior vulnerabilidade e exclusión**.
- Promover unha **escoita activa de outras voces** durante o proceso, máis aló do público, e a **mobilización** de actores como a sociedade civil ou a academia para contribuír dende os seus ámbitos de actuación á Axenda 2030.
- **Sensibilizar á cidadanía** acerca da importancia de adoptar hábitos de vida máis sostibles e **apoderala** para promover e esixir aos gobernos un compromiso decidido coa Axenda 2030.
- Impulsar a **mobilización do sector empresarial e outros actores cara a colaboración e co-creación e innovación para o desenvolvemento sostible e inclusivo**.

Os Obxectivos do Desenvolvemento Sostible e a Nova Axenda Urbana

Se, como vimos, a **Axenda 2030** é o **marco para o deseño de políticas de desenvolvemento sostible e inclusivo** e os **ODS** marcan o **“que”**, a **Nova Axenda Urbana** constitúe un marco para a acción conectado co logro do ODS 11, para lograr que as cidades sexan máis inclusivas, seguras, resilientes e sostibles. A Nova Axenda Urbana é, polo tanto, parte da Axenda 2030.

En concreto, a **Axenda Urbana local** é unha **ferramenta útil e unha oportunidade excelente para unha maior coherencia e complementariedade das políticas articuladas en torno ao ODS 11**. A Axenda Urbana contribúe a ordenar a toma de decisións en contornos urbanos cunha visión estratéxica de maneira que todas elas sexan coherentes, sistemáticas, integradas e baseadas na coordinación e cooperación de todas as áreas municipais co resto das administracións e axentes involucrados.

Fonte: **FEMP**.

IV.

PASOS PARA A DEFINICIÓN E IMPLEMENTACIÓN DA AXENDA 2030

O camiño cara a localización iniciase nun punto de partida inmellorable: a gran experiencia e saber facer de todas e cada unha das entidades locais. Dende as grandes cidades ata os pequenos municipios da España rural e baleira, os concellos, deputacións, cabildos e consellos insulares levan anos atendendo as necesidades das persoas que viven no seu territorio a través da prestación de servizos públicos.

Desta maneira, partindo desta realidade, o **proceso de localización dos ODS nos territorios implica**, tal e como se explicará ao longo da Guía, **traballar de maneira integrada e articulada en torno aos seguintes ámbitos fundamentais de transformación:**

- O **deseño e/ou adaptación dos plans e políticas** para abordar os desafíos do desenvolvemento sostible e o avance dos ODS no territorio, dende un adecuado diagnóstico que permita identificar os principais retos existentes e os colectivos que están quedando atrás, ata a súa implantación e monitorización.

- A **xeración de coñecemento, interese e compromiso na cidadanía.**

- O **desenvolvemento das capacidades** que require esta Axenda na Administración e nos sectores privados.

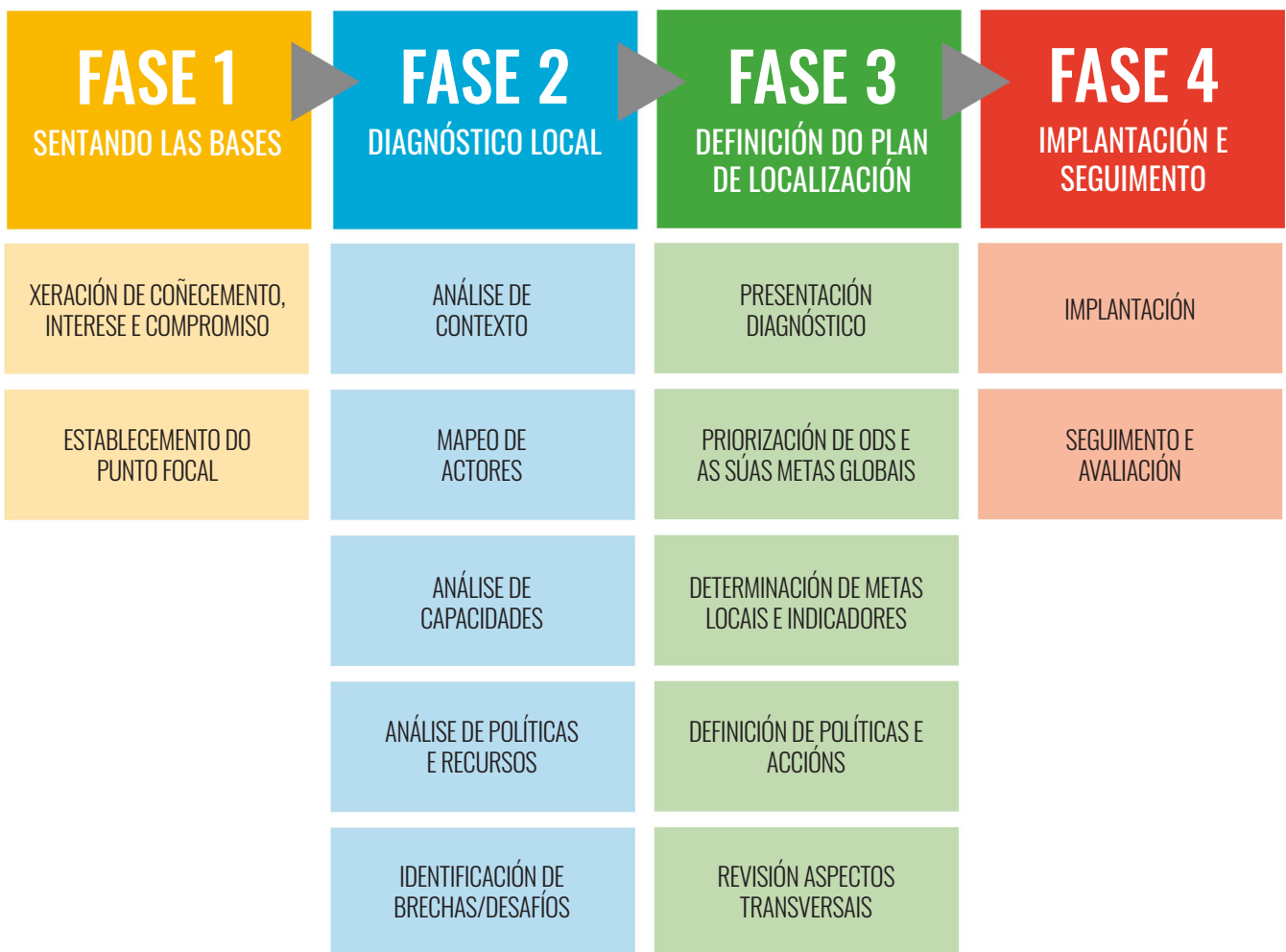
- A **mobilización da colaboración e o diálogo entre os actores públicos e privados** tanto para o deseño dos plans e políticas como para a súa implantación.

- A **atracción de recursos financeiros públicos e privados** cara aos plans e políticas para o desenvolvemento sostible do territorio e o avance nos ODS.

Así, nas seguintes páxinas ofrécese unha **folia de ruta para acompañar aos concellos, deputacións, cabildos e consellos insulares neste camiño**. De maneira sinxela e práctica pódense seguir os pasos e estratexias necesarias para levar con éxito a incorporación dos principios da Axenda 2030 na planificación local.

A explicación de cada paso acompáñase de diversas ferramentas e experiencias doutras entidades locais do contexto español e internacional para continuar aprendendo no camiño. Así mesmo, dada a diversidade da realidade local española, poderase atopar en cada un dos pasos as particularidades e retos propios dos municipios máis pequenos, da España rural e baleira e dos territorios insulares.

Comecemos o percorrido...

FASE 1

SENTANDO AS BASES

1.1. XERACIÓN DE COÑECEMENTO, INTERESE E COMPROMISO

QUE SE PRETENDE?

Un aspecto clave no proceso de localización da Axenda 2030 é a necesidade de contar coa **implicación e compromiso do conxunto de empregados públicos e da cidadanía**. Para iso, é importante que a Axenda 2030 sexa en primeiro lugar coñecida, transmitindo adecuadamente a oportunidade e desafíos que leva consigo como proxecto de transformación e construción colectiva. Trátase en definitiva de realizar unha serie de accións tanto a nivel do sector público como coa cidadanía para entender o coñecemento da Axenda 2030 e os ODS e suscitar así o interese e involucración de todas as partes (todo o tecido social do territorio incluíndo ao sector privado). No ámbito político tamén é recomendable que a Axenda 2030 sexa coñecida e recoñecida polo conxunto das opcións políticas existentes no territorio. Este paso é clave para sentar as bases para as seguintes fases e construír unha narrativa en torno ao avance do proceso de localización.

TAREFAS A REALIZAR DENDE O GOBERNO LOCAL

Pola súa proximidade coa cidadanía, os gobernos locais son claves para promover a súa propia implicación e a do resto de actores presentes no territorio (organizacións da sociedade civil, sector privado e academia) a través de:

1. TOMAR CONCIENCIA DENDE O PROPIO GOBERNO LOCAL:

- **Realizar unha declaración institucional de compromiso por parte do goberno do territorio**, que inclúa ao maior número de forzas políticas e actores públicos. Ao tratarse dun proceso a longo prazo, é necesario garantir a continuidade e dirección estratéxica, máis aló dun ciclo de goberno, co fin de xerar predictibilidade e estabilidade que permita lograr impactos transformadores nos obxectivos identificados.
- **Reflexionar internamente** (p.e. a través dun grupo de traballo liderado dende a presidencia e a alcaldía xunto con todo o equipo de goberno, e a participación técnica representativa de todas as áreas) **sobre as oportunidades que presentan os ODS** para mellorar a planificación e xestión interna, promover un cambio da propia cultura institucional, mellorar a prestación de servizos á cidadanía dende un enfoque máis integral e coordinado, entre outros aspectos.
 - Dependendo do nivel de coñecemento do equipo de goberno e o persoal técnico, **deseñar un plan de formación sobre a Axenda 2030 e o proceso de localización dos ODS** (curso online, seminario, taller...) dirixido a toda a institución e non só ás persoas responsables deste proceso.
- **Adhesión á Rede de Entidades Locais para desenvolver os ODS da Axenda 2030.**
- **Crear un grupo de traballo con representantes do nivel político e técnico que lidere o proceso** de localización dos ODS, con capacidade de atraer e convencer ao resto da institución⁵.
- **Comunicar á cidadanía** todos os pasos que dende o goberno local se van dando (notas de prensa en web institucional, facelo visible en medios de comunicación e redes sociais, etc...).

5. Para máis info ver páx. 25 da "Guía para la Localización de los ODS en el ámbito local de Andalucía".

2. CONCIENCIAR Á CIDADANÍA SOBRE A REPERCUSIÓN POSITIVA DOS ODS NA MELLORA DA SÚA CALIDADE DE VIDA E APODERALOS COMO AXENTES DE CAMBIO CARA A TRANSFORMACIÓN:

- **Organizar eventos de presentación da Axenda 2030**, transmitindo a vontade institucional de desenvolve-la coa participación dos distintos actores.
- **Organizar campañas de promoción de hábitos sostibles**, consumo responsable, reciclaxe, etc... asociándoos á Axenda 2030.
- **Promover actividades culturais** (teatro, música, pintura...) **e deportivas** como estímulos colectivos para un maior coñecemento e apropiación dos ODS.

3. ESTABLECER SINERXÍAS CON OUTROS ACTORES:

- **Mobilizar e reforzar as alianzas entre os diferentes actores locais** (ONG e organizacións do terceiro sector, tecido empresarial, cámaras de comercio, universidades, colexios e institutos, bibliotecas, escolas de ensinanza de persoas adultas, organizacións sindicais, medios de comunicación...) a través de firmas de convenios de colaboración, campañas de sensibilización conxuntas, etc. Para iso, identificarase o tecido asociativo presente no territorio, e, se non existise, mobilizaríanse os recursos necesarios para crealo.
- **Promover iniciativas complementarias de Educación para o Desenvolvemento Sostible** en espazos locais formais, non formais e informais de educación para integrar os ODS.
- **Apoiar as iniciativas das universidades** para integrar os ODS nas diferentes áreas de coñecemento.

TEN EN CONTA QUE NO CASO DE...

 MUNICIPIOS MÁIS PEQUENOS E/OU RURAIS as asociacións de veciños, clubs de lectura ou as bibliotecas, a escola ou o bar da vila poden ser espazos clave para difundir información sobre que accións da nosa vida cotiá xa están contribuíndo aos ODS e crear unha maior conciencia sobre temas de sostibilidade ambiental, aforro de enerxía, etc.

  En **MUNICIPIOS RURAIS E DE MONTAÑA OU EN TERRITORIOS INSULARES**, o acceso ás novas tecnoloxías é clave para superar a sensación de "illamento" (por exemplo, nas actividades formativas e de sensibilización de carácter presencial). Neste sentido, é preciso o compromiso e apoio das comunidades autónomas e/ou deputacións para garantir este acceso nas zonas máis remotas e illadas.

ACLARACIÓN SOBRE NOMENCLARURA UTILIZADA AO LONGO DA GUÍA

Grupo de traballo: Grupo conformado por representantes políticos e persoal técnico para reflexionar e realizar propostas sobre a Axenda 2030 e a súa integración nas políticas e programas municipais e dinamizar e implicar ao resto da entidade local no proceso de localización dos ODS. Recoméndase que este grupo se poida abrir a outros actores non públicos (sociedade civil, academia, sector privado, etc...) para garantir unha participación inclusiva ao longo do proceso.

Punto Focal: Persoa ou área de referencia do proceso de localización da Axenda 2030 na Entidade Local. No caso de ser unha persoa, normalmente trátase dun alto funcionario/a ou membro do goberno municipal con ascendencia sobre as áreas municipais. O Punto Focal pode ser o responsable dunha área, así como a propia área ou ben en ocasións pode ser creada unha unidade nova con dito cometido.

Puntos focais noutras áreas das entidades locais: Refírese aos referentes na organización para contribuír á integralidade do plan de localización (incluída a adecuada transversalización dos enfoques de DDHH, xénero, infancia, equidade e sostibilidade).

CAIXA DE FERRAMENTAS

- Modelo de declaración institucional.
- Información Xeral adhesión Rede de Entidades Locais para a Axenda 2030 – FEMP.
- Cuestionario sobre o Coñecemento dos ODS da “Guía para la Localización de los ODS en el ámbito local de Andalucía”.
- Na Guía “170 acciones diarias para transformar nuestro mundo” recóllense ideas para que a cidadanía incorpore os ODS na súa vida cotiá.
- Campaña de Nacións Unidas “Haz posible el cambio. Acepta el Desafío”.
- Campaña de Nacións Unidas “Actúa ahora” destinada á acción individual fronte ao cambio climático e á sostibilidade.

APRENDENDO DOUTRAS EXPERIENCIAS

- Exemplo de publicación nunha páxina web institucional. <http://www.dpz.es/noticias/por-la-incorporacion-la-diputacion-de-zaragoza-al-proceso-de-localizacion-de-la-agenda-2030-y-la-promocion-de-los-objetivos-de-desarrollo-sostenible-en-la-provincia>
- *Alianza de Ciudades por el Desarrollo Sostenible*, responde á vontade do Consell da Generalitat Valenciana de difundir e trasladar a nivel local a importancia de comprometerse cos ODS.
- *Programa DEAR* da Unión Europea.
- Os alcaldes da Rexión de Flandes (Bélxica) explican á súa cidadanía os Obxectivos de Desenvolvemento Sostible. <https://platforma-dev.eu/flemish-mayors-explain-the-sustainable-development-goals-in-video/>

ANTES DO SEGUINTE PASO LEMBRA QUE...

- As **campañas de sensibilización dirixidas á cidadanía son unha gran oportunidade para mobilizar e construír alianzas** entre os diferentes actores locais. Canto maior sexa a implicación activa de outros actores locais como a sociedade civil e o sector privado, máis lexítima e pertinente resultará a inclusión dos ODS na planificación local.
- A promoción de **espazos multiactor** permite, entre outros aspectos positivos, **unha maior apropiación da Axenda 2030 e a lexitimación do proceso de toma de decisións**.
- É preciso incidir na **oportunidade que esta Axenda universal e local supón para materializar as aspiracións cidadás** para unha sociedade futura mellor, máis sostible, xusta e inclusiva.
- É **clave asegurar a diversidade** en todas as iniciativas organizadas (participación de persoas de distintas culturas e orixes, xéneros, persoas con discapacidade, idade...).
- É esencial **xerar espazos de intercambio de experiencias e de procura de solucións conxuntas**.
- **Aproveitar as redes e organizacións** que xa están impulsando estratexias de desenvolvemento sostibles como por exemplo no marco da Axenda 21.

1.2. ESTABLECIMENTO DO PUNTO FOCAL DA AXENDA 2030

QUE SE PRETENDE?

Ao inicio do proceso da localización é clave **designar á persoa-s/área** que dende os planos político e técnico terán dentro do goberno a responsabilidade de impulsar e coordinar o proceso de localización e implantación dos ODS, así como o seguimento do avance na consecución dos retos prioritarios identificados e o logro das metas planificadas, para realizar axustes en caso de que se considere necesario.

QUEN É/PODE SER O PUNTO FOCAL DA AXENDA 2030 DENTRO DO GOBERNO LOCAL?

É clave que esta área teña unha **dependencia directa da presidencia da deputación/cabildo/consejo insular ou da alcaldía** para garantir a capacidade de involucrar e coordinar as distintas áreas implicadas na consecución dos ODS. Recoméndase que os equipos integren persoas con responsabilidades políticas e persoal técnico.

TAREFAS A REALIZAR DENDE O GOBERNO LOCAL

- Verificar se existe xa unha área encargada desta función.
- Se existe, valorar cales son as súas capacidades reais para levar a cabo este proceso e, no seu caso, a necesidade de reforzalas (p.e. dotación de máis persoal, formación, etc...).
- Se non existe, debería crearse. É moi importante que esta área conte co maior respaldo político e institucional posible para garantir a lexitimación do proceso de localización e implantación dos ODS.
- Informar e establecer sinerxias co resto de áreas. É importante que este mandato de coordinación proveña do responsable político e que se nomee unha persoa responsable en cada área, que facilite a coordinación e o intercambio de información co punto focal da Axenda 2030.

FUNCIONS DO CARGO POLÍTICO DENTRO DA ÁREA

- Difundir o proceso de localización e implantación dos ODS nas instancias executivas e lexislativas locais.
- Presentar ao conxunto do gabinete as metas globais de ODS e as metas nacionais e provinciais que son significativas para a realidade local.
- Determinar a composición dun equipo a cargo do proceso de localización.
- Coordinar a realización do diagnóstico local para identificar os retos prioritarios a abordar.
- Coordinar o proceso de priorización de obxectivos, determinación de metas e indicadores locais, definición das políticas para lograr ditas metas (incluíndo, no seu caso, a reorientación das existentes ou ben a definición de novas liñas de traballo en forma de políticas locais).
- Coordinar a elaboración do documento final do Plan de localización.
- Coordinar o proceso de implantación e monitorización do Plan de Localización.
- Comunicar as distintas etapas do proceso e os avances que se van logrando.

FUNCIÓNS DO EQUIPO TÉCNICO

- Identificar por cada ODS aquelas áreas e/ou programas do municipio que xa están contribuíndo ou están relacionados coa Axenda 2030.
- Establecer pautas en relación á rutina de traballo, como axenda de reunións, elaboración de informes, formas de rexistro das actividades, etc.
- Coordinar o proceso de elaboración do diagnóstico local.
- Elaborar a proposta técnica de priorización de obxectivos e metas ODS.
- Elaborar a proposta técnica de determinación de metas locais e indicadores e das políticas para lograr ditas metas (incluíndo, no seu caso, a reorientación das políticas existentes ou ben a definición de novas liñas de traballo en forma de políticas locais).
- Elaborar a proposta técnica para o sistema de monitorización.
- Diseñar e implantar o plan de comunicación da iniciativa ODS, que acompañará todo o proceso de localización.
- Convocar ou deseñar espazos multiactor para involucrar aos distintos actores presentes no territorio (organizacións sociais, empresariais, académicas, etc.) no proceso de localización.

TEN EN CONTA QUE NO CASO DE...

 MUNICIPIOS MEDIANOS OU PEQUENOS pode consistir nun pequeno equipo. Neste caso será clave unha boa coordinación e intercambio de información con outras áreas departamentais de carácter sectorial (educación, emprego, etc.) e transversal (igualdade de xénero, infancia, medio ambiente...). Incluso en concellos moi pequenos e rurais onde a estrutura do goberno local é moi limitada, a responsabilidade recae sobre o alcalde ou vicealcalde. En áreas rurais compostas por pequenos municipios os alcaldes/as pedáneos poden ser bos aliados neste proceso. En municipios grandes ou urbanos este equipo seguramente terá unha maior complexidade, polo que se recomenda crear subcomisións ou equipos de traballo temáticos para xerar unha dinámica de traballo máis produtiva.

CAIXA DE FERRAMENTAS

Cadro 1.1.1: Identificación das áreas municipais relacionadas directamente coa adecuación dos obxectivos para facilitar a relación entre os ODS, as distintas instancias de goberno e os seus responsables técnicos e políticos.

OSD	META	ÁREAS/CONCELLARÍAS DO CONCELLO/DEPUTACIÓN						
		Servizos Sociais	Emprego	Urbanismo	Cultura	Medio Ambiente	Igualdade de Xénero	Economía
OSD 1...	1.1. 1.2....							

Fonte: Baseado no Manual para la Adaptación Local de los Objetivos de Desarrollo Sostenible, Argentina.

APRENDENDO DOUTRAS EXPERIENCIAS

- **ALMERIA 2030** como empresa municipal.

ANTES DO SEGUINTE PASO LEMBRA QUE...

- O establecemento dun **grupo de traballo interdisciplinar** é unha boa maneira de conectar as áreas dos órganos dos gobernos locais. Estes grupos adoitan estar dirixidos polo alcalde ou alcaldesa ou presidente/a co fin de mobilizar o interese e o compromiso de todas as áreas, departamentos e institucións.
- É importante que o punto focal tome en consideración os antecedentes de planificación que poidan existir no seu territorio (plans estratéxicos ou actuais, plans de actuación de áreas, etc.) así como a experiencia das áreas municipais a cargo destes.
- É imprescindible **implicar e coordinarse coas áreas/puntos focais a cargo da integración dos enfoques transversais** (dereitos humanos, xénero, infancia, equidade, sostibilidade, etc.) na definición de obxectivos, metas e indicadores que transversalicen estas perspectivas tanto na planificación como no seguimento das metas locais.
- A **participación activa das áreas de datos e estadística** é clave tanto na definición de metas e indicadores como na monitorización da implantación do Plan de Localización. Se non existen, este proceso é unha excelente ocasión para abordar como mellorar a recollida e sistematización de datos estadísticos partindo da información xa existente a nivel municipal, provincial e nacional.

FASE 2

DIAGNÓSTICO LOCAL

2.1. ANÁLISE DE CONTEXTO

QUE SE PRETENDE?

Para tomar decisións acerca de cales son as prioridades e accións que se van levar a cabo para contribuír aos ODS, o primeiro e imprescindible é **coñecer** ben cal é **a realidade das persoas que viven nas cidades e vilas do territorio**, os seus **intereses e necesidades diferenciadas** segundo a súa idade, sexo, orixe..., así como os **retos ambientais do territorio** ou **as oportunidades e dificultades** ás que se enfronta o tecido empresarial.

TAREFAS A REALIZAR DENDE O GOBERNO LOCAL

1. Revisar os documentos de diagnóstico e/ou documentos de planificación estratéxica e plans locais existentes ou previos (p.e. Axenda 21, EDUSIs, Axendas Urbanas Locais, etc...) ou outras fontes de información (p.e. ecobarómetros...).
2. Valorar se hai necesidade de actualizalo e detectar as lagoas de información existentes.
3. O punto focal debe coordinar coas distintas áreas/departamentos sectoriais e transversais a análise e sistematización da información relevante. Se fose preciso, coordinar así mesmo coas consellerías sectoriais e transversais da comunidade autónoma.
4. Verificar a información dispoñible nos datos estadísticos existentes nas deputacións provinciais (p.e. Enquisa de Infraestruturas e Equipamentos Locais) ou no Instituto de Estadística da comunidade autónoma, Instituto Nacional de Estadística, etc...
5. Se existe, **coordinar coa área de estadística** ou análoga do goberno local.
6. **Analizar as oportunidades que presenta a Axenda 2030 para o desenvolvemento do territorio e as principais problemáticas locais** (incluíndo a realidade dos colectivos máis vulnerables e as necesidades particulares das mulleres) coas áreas que deben participar neste proceso.
7. Valorar en que medida se vai priorizar a recollida e análise da **información cualitativa** que se pode extraer das reunións con responsables políticos e persoal técnico do goberno local (entrevistas con informadores locais: expertos/as locais, membros de organizacións da sociedade civil, representantes de sectores económicos, etc; e actividades de participación: sesións de participación, enquisas de percepción á poboación...).
8. Elaborar un **diagnóstico sintético e práctico** que permita a **toma de decisións** nos seguintes pasos do proceso de localización de ODS e que sexa de **utilidade para a xestión** no seo do Goberno Local.
9. **Validar** nun taller ou xornada **internamente e co resto de actores implicados** o documento de diagnóstico final.

TEN EN CONTA QUE NO CASO DE...

 MUNICIPIOS PEQUENOS E RURAIS este tipo de información será máis escasa, e será máis oportuno orientar os esforzos na captación de información cualitativa procedente dos responsables municipais, a propia poboación e outros axentes locais. En cidades e municipios máis grandes, hai máis posibilidades de que exista información cuantitativa e documentos de referencia, e esta poderá constituír unha base bastante completa para afrontar o diagnóstico.

QUE PODEN APORTAR OUTROS ACTORES?

Crear un **espazo multiactor** no que se presente e contribúa ao diagnóstico por parte de todos os actores presentes no territorio (sociedade civil, sector privado, academia...) para dar maior lexitimidade ao diagnóstico e á planificación posterior. Pode ser presencial ou a través de enquisas, canles de participación cidadá en webs institucionais, etc. As universidades, e en concreto os **observatorios de sostibilidade** ou outros con carácter máis sectorial, son unha rica fonte de información.

CAIXA DE FERRAMENTAS

ELEMENTOS CLAVE DUN DIAGNÓSTICO

- Recompilación estruturada e sintética dos aspectos máis relevantes e dos retos observados no territorio (incluíndose as discriminacións de xénero e as principais problemáticas das persoas que viven en condicións de maior vulnerabilidade e exclusión).
- Integración de aspectos cualitativos e cuantitativos.
- Identificación dos ámbitos de actuación prioritarios no marco da Axenda 2030 dende unha perspectiva intersectorial.
- Pese ao carácter sintético, a redacción procurará ser rigorosa evitando mensaxes excesivamente xeneralistas.

LENGUAXE/ESTILO

- Combinación equilibrada de textos e diagramas, gráficos e táboas de datos, e síntese de contidos.
- Textos sintéticos e con rigor técnico pero ao mesmo tempo comprensibles.

Fonte: Adaptación de *Guía metodológica para la revisión de planes de acción-Axenda Local 21 en municipios de la CAPV*.

- [Manual para integrar la perspectiva de género en el desarrollo local](#).
- Para coñecer outras ferramentas interesantes visita LOCAL 2030.

APRENDENDO DOUTRAS EXPERIENCIAS

- [Estudio diagnóstico de la situación actual y evaluación de la ciudad de Sevilla](#) no cumprimento dos 17 Obxectivos de Desenvolvemento Sostible da Axenda 2030.
- [Almería 2030](#).
- [Estudio sobre los Objetivos de Desarrollo Sostenible en ámbito municipal - Ayuntamiento de Fuenlabrada](#) (inclúe liña de base).

ANTES DO SEGUINTE PASO LEMBRA QUE...

- Un bo mapeo inicial dos informes/diagnósticos xa existentes e a identificación das lagoas de información evita **comezar dende cero**.
- Dado que moitas veces as capacidades de tempo e capacidades técnicas son limitadas, é clave **centrarse naqueles ámbitos que se consideren prioritarios e que poidan ter máis lagoas de información previa**.
- O ideal é **combinar fontes de información de natureza diferente** (cuantitativa, documental e cualitativa).
- Os **destinatarios principais** son os/as **responsables políticos e persoal técnico**, así como os **axentes sociais e económicos presentes no territorio**, ademais da cidadanía.

2.2. MAPEO DE ACTORES DA SOCIEDADE CIVIL, DO SECTOR PÚBLICO E DO SECTOR PRIVADO RESPECTO AOS ODS

QUE SE PRETENDE?

O plan de localización é un compromiso de traballo conxunto para o desenvolvemento sostible e inclusivo do territorio. Por iso, tras coñecer a “foto” actualizada do territorio e as súas persoas, é preciso identificar que axentes de desenvolvemento están presentes, están interesados no proceso, teñen ou poden ter influencia sobre el e/ou son relevantes. Este mapeo debe ser o máis amplo posible para non deixar a ninguén atrás.

TAREFAS A REALIZAR DENDE O GOBERNO LOCAL

1. Identificar os principais actores presentes no territorio. *Fonte: Adaptado de Guía para la implementación de los ODS en el ámbito local de Andalucía.*

2. Analizar as súas características respecto á súa misión e actividades, disposición para participar, colaborar e contribuir ao proceso de construción colectiva da Axenda 2030. Inclúe a análise das relacións entre os actores, factor clave se se desexa promover as alianzas e enfoques de traballo multiactor.

Este mapeo de actores e relacións entre eles supón tomar conciencia da diversidade, realidade e complexidade inherentes á realidade social e política do territorio e debe facilitar a promoción de instancias ou espazos de diálogo e intercambio, aspecto esencial para facilitar os procesos de participación da Axenda 2030.

Fonte: Adaptado de Guía para la implementación de los ODS en el ámbito local de Andalucía.

TEN EN CONTA QUE NO CASO DE ...

 MUNICIPIOS MÁIS PEQUENOS E RU, as asociacións de veciños e culturais xogan un papel esencial, igual que as pedanías.

- Municipios máis pequenos, as PEME terán un papel clave na promoción dun tecido produtivo local e de proximidade e incluso na proposta de solucións innovadoras sostibles.
- Municipios rurais, as escolas e bibliotecas son un actor clave de difusión⁶.

⁶. Experiencias interesantes: “La lección más grande el mundo”
<https://www.unicef.es/noticia/la-leccion-mas-grande-del-mundo-los-ods-en-la-escuela>;
<https://escuelasdesarrollosostenible.org/>;
<https://aulasods.com/>.

QUE PODEN A PORTAR CADA UN DOS ACTORES?

GOBERNOS REXIONAIS E LOCAIS

- Identificar o coñecemento da poboación sobre os ODS.
- Impulsar modelos de participación e gobernos estables multiactor e multinivel.
- Establecer prioridades de actuación e plans estratéxicos aliñados cos ODS.
- Integrar a visión do desenvolvemento sostible inclusivo nas súas políticas.
- Procurar estratexias a medio-longo prazo que contén cos axentes clave.
- Promover o cambio da súa cultura institucional sobre maneiras de xestión máis inclusivas, e máis transversais, xerando unha linguaxe común e inclusiva e unha xestión do coñecemento compartida, entre outros aspectos.

SOCIEDADE CIVIL

- Definir propostas concretas e políticas transformadoras dende o seu coñecemento da realidade e partindo dos enfoques transversais (xénero, dereitos humanos, equidade, infancia, etc.).
- Demandar aos poderes públicos o cumprimento dos seus compromisos e obrigas adquiridas para o logro dos ODS.
- Apoiar e acompañar ás persoas que se atopan en situación de exclusión e vulnerabilidade para que poidan facer chegar as súas demandas e asegurar que se inclúan os intereses individuais e colectivos no plan de localización.
- Denunciar situacións de exclusión e vulneración dos dereitos humanos existentes no territorio.
- Sensibilizar sobre os dereitos humanos e promover a implicación da cidadanía no logro dos ODS.

AXENTES DE COÑECEMENTO E DIFUSIÓN (centros educativos e universidades)

- Investigación sobre os ODS.
- Busca de solucións e enfoques innovadores.
- Educar e promover valores para un desenvolvemento sostible inclusivo.
- Mobilizar e implicar á infancia e á xuventude.
- Crear conciencia para unha cidadanía responsable.

SECTOR PRIVADO

- Xerar valor social e responsabilizarse coa protección medioambiental.
- Incorporar criterios de sostibilidade, pensamento a longo prazo e de desempeño ambiental, social e de goberno estable (ASG) nos seus modelos empresariais.
- Aplicar novas solucións tecnolóxicas e ser axente de innovación.
- Participar na xeración de alianzas.

Fonte: Guía para la implementación de los ODS en el ámbito local de Andalucía.

CAIXA DE FERRAMENTAS

Cadro 2.2.1 Identificación dos actores relacionados directamente coa adecuación dos ODS e as súas metas: Neste cadro deberanse recoller as accións que se relacionan con cada ODS e as súas metas, enumerando os referentes técnicos e políticos con quen o punto focal tería que vincularse durante o proceso de localización.

ODS	Metas	SECTOR PÚBLICO LOCAL (p.e...)			Sector Privado	Sociedade Civil	Academia	Outros Actores
		Saúde	Emprego	Obras Públicas				

Fonte: Adaptación de Manual de Adaptación Local de los Objetivos de Desarrollo Sostenible (Argentina).

Para coñecer máis acerca do vínculo destes actores cos ODS podes consultar algunhas destas guías:

[Guía para pymes ante los Objetivos de Desarrollo Sostenible](#)

[Cómo empezar con los ODS en las Universidades](#)

[Las ONGS antes los Objetivos de Desarrollo Sostenible](#)

[Las ONG ante los ODS. Propuesta de Acción del Pacto Mundial](#)

APRENDENDO DOUTRAS EXPERIENCIAS

■ [Red de Agentes ODS Málaga](#)

■ [Almería 2030 – DAFO](#)

ANTES DO SEGUINTE PASO LEMBRA QUE...

■ O mapeo dos diversos actores permitirá **identificar a súa contribución aos ODS e ás metas que se propoñan a nivel local**, así como ao conxunto do proceso de localización e **coñecer quen podería resultar aliado**, quen ten posicións **contrarias ou neutrais** ao mesmo.

■ O importante papel que poden xogar o conxunto de actores presentes no territorio **como as organizacións sindicais e empresariais, os medios de comunicación, as asociacións veciñais e culturais, os grupos de acción local, as organizacións do terceiro sector, as fundacións, entre outros.**

■ En canto á sociedade civil, é clave identificar as **organizacións de defensa dos dereitos das mulleres** activas no territorio, así como as **organizacións que representan aqueles colectivos que viven en situacións de maior vulnerabilidade** (p.e. organizacións de inmigrantes, persoas con discapacidade, infancia, persoas maiores, etc.).

2.3. ANÁLISE DE CAPACIDADES

QUE SE PRETENDE?

Tras identificar os principais actores presentes no territorio é preciso **coñecer as capacidades reais da propia entidade local e os aspectos que é preciso reforzar** para levar a cabo o proceso de localización dos ODS, a súa implantación e seguimento. Así mesmo, é clave valorar as **capacidades do persoal técnico** durante todo o proceso para garantir que máis aló da persoa/ área Punto Focal, cóntase con persoal formado e comprometido coa Axenda 2030 en todas as áreas do goberno local.

TAREFAS A REALIZAR DENDE O GOBERNO LOCAL

1. Levar a cabo unha breve consulta previa a través de entrevistas individuais co equipo de goberno e o persoal técnico da entidade local.

CONTIDOS SUXERIDOS PARA A CONSULTA PREVIA

- Nivel de coñecemento e interese acerca da Axenda 2030 e os ODS.
- Necesidades formativas e de ferramentas para poder desempeñar a súa función.
- Potencial contribución das competencias locais e de cada área de traballo aos ODS.
- Sistema de recollida e sistematización de datos (capacidades técnicas e tecnolóxicas).
- Nivel de implicación nos procesos de planificación na institución (fortalezas e debilidades).
- Capacidade de seguimento e avaliación dos programas e proxectos e aspectos a reforzar.
- Capacidade de promover espazos de participación e de interlocución coa sociedade civil e outros actores, dende a identificación á avaliación das políticas públicas e os seus programas específicos.
- Grao de interlocución con outras instancias de goberno a nivel rexional e nacional.

2. Organizar un **taller de traballo** para compartir os resultados da consulta/entrevistas con representantes políticos e persoal/área dos distintos departamentos/áreas da entidade local, incluído o departamento de recursos humanos.

3. Elaborar un **plan de formación** (online, presencial, etc...) para o persoal técnico e o equipo de goberno.

4. Identificar e difundir aquelas **ferramentas** (guías, estudos, etc.) que lles poden resultar útiles.

5. Respecto a **outros actores**, é recomendable manter algunhas reunións de traballo, especialmente con redes de ONGs ou asociacións empresariais, para analizar as súas capacidades e planificar actividades de formación (directa ou a través de espazos multiactor).

TEN EN CONTA QUE NO CASO DE...

MUNICIPIOS PEQUEÑOS E RURAIS, a **falta de recursos e capacidades** é particularmente crítica para moitas cidades intermedias e pequenas e para os municipios de carácter rural. Por esta razón, dende as deputacións, comunidades autónomas e a Administración central, debe apoiarse con asesoramento técnico, propostas de formación, difusión de cursos online, divulgación de ferramentas, etc... Así mesmo, é fundamental participar en espazos e redes de referencia onde se poidan compartir experiencias, desafíos e coñecer solucións aplicadas noutros territorios con características e retos similares. A **FEMP** desempeña un **papel clave en poder articular estas demandas de formación** e dar apoio aos municipios e asociacións de municipios.

TERRITORIOS INSULARES, o abanico de especialistas na materia pode ser máis reducido, polo que pode ser clave participar en xornadas e formacións de maneira telemática, a través das novas tecnoloxías.

CAIXA DE FERRAMENTAS

- **Programa de formación continua** que ofrece a **FEMP** aos empregados públicos locais.
- **CGLU Formación Módulos de formación e outros recursos de capacitación en Local2030** (Vídeo de presentación): Destacan en especial os módulos de aprendizaxe desenvoltoos conxuntamente polo Programa de Nacións Unidas polo Desenvolvemento, UN habitat, Global Taskforce, CGLU e a Deputación de Barcelona:
 - **Módulo de aprendizaxe 1:** localizando os ODS.
 - **Módulo de aprendizaxe 2:** planificación territorial para lograr os ODS.
 - **Módulo de aprendizaxe 3:** os informes dos ODS.

APRENDENDO DOUTRAS EXPERIENCIAS

Formación ao equipo de goberno e ás áreas municipais sobre os ODS nos Concellos de **Terrasa** e **Granollers**.

ANTES DO SEGUINTE PASO LEMBRA QUE...

- Dispoñer das capacidades adecuadas é clave para a implantación do Plan de Localización. A análise destas capacidades permitirá **responder mellor aos desafíos a longo prazo** en lugar de concentrarse só en problemas inmediatos.
- Unha visión clara das capacidades existentes permitirá **promover un cambio da propia cultura institucional e fortalecer** aqueles **coñecementos específicos e habilidades** que permitan no día a día un uso máis eficaz dos recursos dispoñibles.

2.4. ANÁLISE DE POLÍTICAS E RECURSOS LOCAIS

QUE SE PRETENDE?

A esencia dos **ODS** está no **ADN do traballo que os gobernos locais xa están realizando**, pero o proceso de **localización** oferta, entre outras vantaxes, a **oportunidade de levar a cabo unha xestión máis integrada e cun maior impacto** na calidade de vida das persoas e na sostibilidade ambiental do territorio.

En concreto, esta análise permite **ordenar “en clave ODS” e sen perder a integralidade da Axenda 2030 (e interrelación entre os distintos obxectivos e metas), as políticas, programas e actuacións que xa se están levando a cabo**, identificar que **necesidades** e retos pendentes existen **para avanzar** mellor cara ao cumprimento das prioridades identificadas **e cuantificar os recursos necesarios**. Este paso é clave para garantir que posteriormente o deseño e xestión das políticas e programas estará orientado ao logro dos ODS en e dende o territorio.

A Axenda 2030 é unha Axenda de Corresponsabilidade polo que é preciso que as distintas políticas locais sexan coherentes cos principios do desenvolvemento sostible que propón a Axenda 2030. Unha coherencia que implica unha visión integrada, capaz de identificar as sinerxías positivas e negativas que se producen entre as distintas actuacións de nivel local, e entre estas e as que se deciden dende outros niveis de goberno, co fin de establecer os axustes oportunos para evitar ou minimizar os efectos non desexados.

OBSERVACIÓNS SOBRE A COHERENCIA DE POLÍTICAS PARA O DESENVOLVEMENTO SOSTIBLE ⁷

- **Analizar as interaccións (sinerxías ou contradicións) que poida haber entre as diferentes políticas e actuacións e metas vinculadas.**
- Revisar a coherencia dos documentos estratéxicos e políticos cos principios da Axenda 2030.
- Revisar as interaccións entre os marcos competenciais a nivel local, rexional e nacional.
- **Redefinir as estratexias ou políticas para superar as contradicións e aproveitar as sinerxías positivas.**

TAREFAS A REALIZAR DENDE O GOBERNO LOCAL

1. Identificar os instrumentos actuais de planificación estratéxica do goberno local, para así poder tomar unha decisión acerca de como se vai levar a cabo o proceso de localización:

- Construír a Axenda 2030 local a partir da aliñación do plan estratéxico local aos ODS ou doutros plans estratéxicos existentes (p.e. plan urbanístico, plan territorial insular, etc...).
- Se existe, a Axenda Urbana local pode ser un punto de partida, sendo preciso nese caso verificar o seu aliñamento coa Axenda 2030 e resposta ao conxunto dos retos identificados no diagnóstico.
- Se existe, partir da Axenda 21 e aliñar e complementar as súas actuacións coa Axenda 2030⁸.
- Se non hai un plan de referencia, xa sexa porque non existe ou o existente non esté vixente, elaborar o Plan de Localización ODS partindo de cero.

7. Fonte: Adaptado de “La Coherencia de Políticas en el corazón de la transición hacia la sostenibilidad”, Futuro en Común.

8. Por exemplo, a Axenda Urbana de Menorca ten como obxectivo complementar o Plan de Acción de Reserva da Biosfera dende a perspectiva referida ás persoas, ás vilas e ás cidades e en xeral a todos os dereitos vinculados a eles.

2. A implicación do **grupo de traballo establecido é clave**. Así mesmo, é necesaria a implicación a nivel político (p.e. liderados polo presidente/a da deputación, alcalde/sa ou deputados/as ou concelleiros/as de cada área) para mobilizar o interese e o compromiso de todos os departamentos e institucións.
3. Implicar de maneira activa as áreas ou puntos focais que teñen a responsabilidade sobre as **cuestións transversais** como os dereitos humanos, a igualdade de xénero, a discapacidade ou a infancia e xuventude, entre outros.
4. Identificar a **relación dos eixes de xestión da entidade local co/cos ODS** e as súas correspondentes metas.
5. Indicar que **políticas, programas ou accións locais** contribúen, polo tema/sector ou problema que abordan, a cada un dos ODS e eixes de xestión da Entidade Local identificados anteriormente.
6. Cuantificar os **recursos financeiros, materiais e humanos**, propios ou doutros niveis de goberno de cada unha das políticas, programas, accións e/ou servizos.
7. Identificar as **necesidades** analizando os plans e programas existentes e os recursos actuais.
8. Identificar **sinerxías e vínculos** dentro do goberno local, así como con outros actores.
9. Realizar unha reunión/taller interno de **socialización e validación** con todos os departamentos implicados.

TEN EN CONTA QUE NO CASO DE...

MUNICIPIOS MÁIS PEQUENOS E RURAIS, están máis orientados ao desenvolvemento de prestacións e/ou servizos “tradicionais” (servizos públicos, iluminación, recolección de residuos, mantemento de espazos verdes).

No caso de contornos urbanos grandes, estes incorporan outro tipo de prestacións e servizos, por exemplo, destinados ao desenvolvemento produtivo, ao desenvolvemento social e á promoción de dereitos.

QUE PODEN APORTAR OUTROS ACTORES?

Identificar as colaboracións existentes ou potenciais con outros actores, por exemplo:

- Alianzas como relacións de colaboración entre o sector público, o sector privado empresarial e as organizacións da sociedade civil para levar a cabo iniciativas que logren un impacto en desenvolvemento e promovan a creación de axendas comúns, así como tamén a combinación de recursos, riscos e beneficios.
- Convenios de colaboración con universidades e institutos de investigación.
- Os programas das organizacións da sociedade civil que poden contribuír á implantación do Plan de Localización.

 CAIXA DE FERRAMENTAS

Cadro 2.4.1

EIXE DE XESTIÓN	ODS	META/S	POLÍTICA LOCAL	PROGRAMA E/OU ACCIÓN	RECURSOS HUMANOS	ORZAMENTO DESTINADO	SINERXÍAS CON OUTROS ACTORES PÚBLICO-PRIVADO	NECESIDADES DETECTADAS
"Poñer fin á pobreza nos barrios vulnerables do municipio"	ODS 11: Lograr que as cidades e os asentamentos humanos sexan inclusivos, seguros, resilientes e sostibles.	11.1. (...) 11.2. (...) 11.3. (...) 11.4. (...) ...						

 APRENDENDO DOUTRAS EXPERIENCIAS

- **"Participamos Dipucordoba 2030"**: O Presuposto da Deputación de Córdoba para 2019 aliñado e visualizado cos apoios aos ODS, co seu anexo de Análise da contribución do Presuposto Xeral de 2019 aos ODS (Pleno do 19-12-2018).
- Deputación de Palencia **"Hacia una diputación sostenible: la integración de los ODS en la gestión"** Galardón CNIS 2020 polo seu proxecto pioneiro de transformación orzamentaria asentada nos ODS. Para coñecer máis sobre o proxecto visita: <https://www.diputaciondepalencia.es/noticia/20191122/presupuestos-2020-personas-municipios-desarrollo-socioeconomico>.
- **Metodoloxía de aliñación orzamentaria cos ODS**, Deputación de Badajoz.
- **Informe de aliñamento dos Orzamentos Xerais do Estado** cos ODS da Axenda 2030.
- CEPAL: **Nota de Planificación Presupuestos Públicos y ODS**.

 ANTES DO SEGUINTE PASO LEMBRA QUE...

- A decisión acerca de como abordar o proceso de localización debe partir do propio goberno local, dende a súa realidade e capacidades como territorio.
- Resulta clave que as prioridades estean en liña coas súas áreas competenciais e a súa capacidade orzamentaria.
- Contar cuns orzamentos clasificados ou estruturados segundo a aliñación do gasto aos ODS permite identificar a contribución dos programas de gasto aos ODS e coñecer as necesidades e demandas non cubertas. É un primeiro paso para avanzar cara a orzamentos por obxectivos ou orzamentos de impacto.

2.5. IDENTIFICACIÓN DE BRECHAS E DESAFÍOS

QUE SE PRETENDE?

Identificar as principais brechas e desafíos existentes entre as problemáticas e retos identificados, as políticas, plans e programas actuais e os ODS. Trátase dunha primeira aproximación para identificar os ámbitos onde as brechas, os problemas ou os retos son máis importantes tendo en conta a realidade do municipio e as políticas e actuacións existentes.

TAREFAS A REALIZAR DENDE A MIÑA INSTITUCIÓN

1. Partir dos resultados evidenciados do diagnóstico inicial sobre a realidade no territorio.
2. Identificar, a partir da análise das políticas e recursos locais realizados no paso anterior (2.4), **que brechas existen en relación cos distintos ODS (aspectos que se están cubrindo de maneira deficiente ou non están cubertos en absoluto).**
3. Se se conta con grupos de traballo, validar esta análise. No caso de que os grupos de traballo sexan de carácter interno, presentar estas conclusións/análises nunha xornada/taller de **contraste con todos os actores implicados.**

TEN EN CONTA QUE NO CASO DE ...

MUNICIPIOS MÁIS PEQUENOS E RURAIS CON MENORES RECURSOS ECONÓMICOS E TÉCNICOS, a brecha entre a situación actual e os ODS que se desexarían alcanzar pode ser moi grande, pero o importante é realizar esta reflexión para, nos seguintes pasos, percorrer o camiño pouco a pouco fixándose uns **obxectivos progresivos que se axusten ás capacidades existentes.**

MUNICIPIOS PEQUENOS, RURAIS E/OU INSULARES, estas brechas aumentan pola imposibilidade de acceder a ferramentas dixitais, ampliando a **brecha dixital** e facendo necesario un maior apoio no reforzo das capacidades dixitais.

CAIXA DE FERRAMENTAS

Cadro 2.5.1

EIXE DE XESTION	ODS	META/S	POLÍTICA LOCAL	PROGRAMA E/OU ACCIÓN	BRECHA/ DESAFÍO
"Poñer fin á pobreza nos barrios vulnerables do municipio"	ODS 1, ODS 10, ODS 11	1.1, 1.3 11.1. (...) 11.2. (...)			

ANTES DO SEGUINTE PASO LEMBRA QUE...

- Só cunha **visión realista entre o que se está facendo e o que se tería que mellorar** pódese avanzar nunha **xestión máis integral e eficiente** que contribúa a un desenvolvemento sostible e inclusivo do territorio.
- A identificación das brechas existentes debe partir dunha mirada integral e multisectorial que interrelacione o efecto das políticas en marcha nun ou en varios ODS.

FASE 3

DEFINICIÓN DO PLAN DE LOCALIZACIÓN

3.1. PRESENTACIÓN DO INFORME DE DIAGNÓSTICO

QUE SE PRETENDE?

Unha vez coñecida cal é a realidade do territorio e a súa cidadanía, e constatadas as brechas e desafíos que existen con respecto ao logro da Axenda 2030, é o momento de compartilo con todos os actores implicados neste proceso. Se ben, seguramente o municipio estea implantando xa moitas políticas e actuacións aliñadas cos ODS, inda que non foran expresadas neses termos ata o momento, o diagnóstico axudará a identificar os desafíos que hai por diante e os colectivos que están quedando atrás.

TAREFAS A REALIZAR DENDE O GOBERNO LOCAL

1. Sistematizar as **principais conclusións** da fase 2 do diagnóstico local, así como as **recomendacións** extraídas para a elaboración do Plan de Localización e a xestión da súa implantación.
2. Se se conta con grupos de traballo, **validar este informe**. No caso de que os grupos de traballo sexan de carácter interno, presentar estas conclusións/análises nunha xornada/taller de contraste con todos os actores implicados.
3. **Difundir a presentación deste informe** a través dunha nota de prensa, as redes sociais ou outros medios de comunicación.

QUE PODEN APORTAR OUTROS ACTORES?

Os foros e organizacións da sociedade civil, os observatorios universitarios ou as asociacións empresariais teñen un papel clave de visibilización e difusión no seo das súas redes e organizacións da realidade do seu municipio e dos desafíos que presenta en clave de Axenda 2030 (publicación de noticias nas súas páxinas web, boletíns, etc.).

APRENDENDO DOUTRAS EXPERIENCIAS

- Almería 2030
- Estudio sobre los objetivos de desarrollo sostenible en Fuenlabrada

ANTES DO SEGUINTE PASO LEMBRA QUE...

- O **informe de diagnóstico** debe ser **sinético, claro e cunha forte orientación á identificación dos ámbitos prioritarios** no marco dos ODS. Ten que basearse en datos e análises rigorosos e con suficiente desagregación para poder identificar os colectivos que se están quedando atrás.
- Para consolidar un liderado efectivo durante todo o proceso é moi recomendable que esta **presentación do informe** se leve a cabo **polo/a presidenta da deputación ou alcalde ou alcaldesa do concello e coa representación política ao completo e se dea voz ao persoal técnico** como recoñecemento do seu compromiso e coñecemento neste tema.
- A socialización deste informe con todos os actores implicados garante unha **maior transparencia** e contribúe a un **proceso de rendición de contas máis construtivo, sentando as bases dunha maior implicación e compromiso por todas as partes.**
- Só os **procesos de planificación que implican de maneira activa a todos os actores** en cada unha das súas fases ten garantida unha **maior lexitimación, apropiación e corresponsabilidade** no desenvolvemento sostible e inclusivo de territorio.

3.2. PRIORIZACIÓN DE ODS E AS METAS GLOBAIS

QUE SE PRETENDE?

Precisar os ODS e as metas globais nas que se van centrar os esforzos dependendo das capacidades e da situación que presente o territorio. En base ás brechas/desafíos identificados deberanse ordenar as prioridades “en clave ODS”, incluíndo as metas globais sobre as que se vai actuar a medio-longo prazo.

Non obstante, tal e como se mencionou no paso 2.4, **é imprescindible ter moi en conta a integridade da Axenda 2030 e a interrelación entre os distintos obxectivos e metas**, porque só así se poderá lograr un desenvolvemento sostible inclusivo que aborde de forma equilibrada as dimensións económica, social e medioambiental.

Cada ODS inclúe varias metas que están definidas a nivel global pola Axenda 2030 de Nacións Unidas. Antes de proceder ao proceso de localización, é recomendable identificar aqueles ODS nos que se van centrar os esforzos, así como as súas metas globais asociadas (que posteriormente serán adaptadas a nivel local).

TAREFAS A REALIZAR DENDE A MIÑA INSTITUCIÓN

1. Convocar ao grupo de traballo ou a todas as áreas/departamentos/puntos focais (incluídas as encargadas de aspectos transversais e as unidades de estadística e monitorización) **involucradas** no proceso.

Implicar de maneira activa ás áreas/departamentos/puntos focais encargadas de aspectos transversais e as unidades de estadística e planificación orzamentaria.

2. Se os representantes político-institucionais non están presentes no grupo de Traballo é clave involucralos na análise e na toma de decisión acerca dos ODS e as metas que se priorizarán para garantir así unha abordaxe integral e multi-dimensional desas metas.

3. Retomar o Informe Diagnóstico (paso 3.1) respecto á **relación entre** cada un dos **eixes de xestión local e** un ou varios **ODS** e as súas correspondentes **metas**.

A priorización debe responder aos grandes retos locais. Cada eixe pode estar vinculado cun ou con máis ODS. De acordo ca análise de prioridades e capacidades, pódense axustar algúns dos ODS e/ou algunha/s das metas.

TEN EN CONTA QUE NO CASO DE ...

MUNICIPIOS MÁIS PEQUENOS E/OU RURALES

■ As capacidades técnicas e económicas poden ser máis limitadas polo que os esforzos iniciais pódense **centrar nun limitado número de ODS e metas globais, se ben é preciso non perder de vista e acometer en canto sexa posible a integridade da Axenda 2030 e das metas** que son significativas para o ámbito local.

■ A **coordinación** e as **sinerxías con outros municipios** de carácter similar pode ser unha ferramenta moi interesante para o intercambio de boas prácticas e experiencias, así como para establecer alianzas abordando por exemplo o proceso de localización dende un ámbito comarcal.

QUE PODEN APORTAR OUTROS ACTORES?

Se no grupo de traballo non hai representación dos actores non gobernamentais (sociedade civil, sector privado e academia), é **imprescindible** organizar un **taller de validación** con eles, dado que a priorización para ser lexítima ten que xurdir do **consenso** dos distintos actores sociais, gobernamentais e non gobernamentais.

Que actores son estratéxicos para planificar e executar melloras? Están implicados activamente neste proceso dende o inicio? Como se pode crear ou fortalecer a alianza con eles?

CAIXA DE FERRAMENTAS

- No Anexo III da Guía do País Vasco “Agenda 2030 Local Cómo abordar los Objetivos de Desarrollo desde el ámbito local” inclúese unha interesante aproximación dos ODS dende un punto de vista local partindo da realidade dos municipios vascos.
- Asociación de municipios e cidades da Rexión de Flandes, Bélxica (Association of Flemish Cities and Municipalities -VVSG) desenvolveu unha **guía para integrar os ODS na planificación de políticas**: - Os ODS como guía para o desenvolvemento de obxectivos e accións - Análise de prioridade dos ODS - Indicadores locais de ODS, entre outros aspectos.
- **Mandala de los Objetivos de Desarrollo Sostenible**, unha ferramenta para analizar “con calma” as accións e políticas aos desafíos dos ODS. O documento inclúe follas de datos que detallan todos os obxectivos e directrices dos ODS para talleres de colaboración.

APRENDENDO DOUTRAS EXPERIENCIAS

- **Participamos DipuCórdoba 2030**

ANTES DO SEGUINTE PASO LEMBRA QUE...

- A priorización debe ter en conta as problemáticas particulares que afectan **ás mulleres e a aqueles colectivos en situacións de maior vulnerabilidade** (infancia, poboación migrante, persoas con discapacidade) para garantir que non se quedan atrás.
- O exercicio de priorización de ODS debe basearse en aqueles **aspectos do desenvolvemento local** que son considerados por todos os actores como **máis urxentes**, pero **sen esquecer a visión de medio-longo prazo**.
- Esta priorización de ODS debe **ter en conta de forma equilibrada os tres piares do desenvolvemento sostible**: dimensión **económica, social e ambiental**, así como a análise das súas **interrelacións**.

3.3. DETERMINACIÓN DE METAS LOCAIS E INDICADORES DE SEGUIMIENTO

QUE SE PRETENDE?

Dado o carácter global dos ODS e as súas metas, e que cada territorio é responsable do seu propio desenvolvemento, é preciso determinar **metas locais adaptadas ás necesidades, competencias e contexto de cada territorio**.

A definición dun sistema adecuado de indicadores é clave ao ser un **instrumento imprescindible e útil** nos procesos de toma de decisión vinculados coa planificación e a xestión pública, así como para facilitar o seguimento e a avaliación.

TAREFAS A REALIZAR DENDE A VOSA INSTITUCIÓN

1. Como en pasos anteriores, **convocar ao grupo de traballo a todas as áreas/departamentos/punto focal** (incluídas as encargadas de aspectos transversais e as unidades de estadística e monitorización) **involucradas** no proceso.
2. **De acordo cos ODS priorizados e as súas correspondentes metas globais, identificar** aquelas **metas** que **a nivel local** permitan coñecer de maneira realista en que medida se está contribuíndo aos ODS.
3. Verificar que as **metas locais** identificadas son **concretas, medibles e ambiciosas** para os ODS priorizados dende un enfoque integral. Ademais, as metas deben ser **factibles** tendo en conta as competencias municipais/locais.

As metas da Axenda ODS teñen como ámbito temporal 2030, pero para un mandato de catro anos de duración, poderíanse establecer metas locais de carácter intermedio, a modo de balance de xestión.

4. Verificar que o conxunto de metas seleccionadas **abordan as tres dimensións do desenvolvemento sostible** -ambiental, económico e social- **dende un enfoque de dereitos humanos, xénero, infancia, equidade, sen deixar a ninguén atrás**.
5. Os indicadores deben ser **cuantitativos** (cifras) e **cualitativos** (por exemplo, o nivel de innovación dentro da administración, o nivel de cooperación con cidadáns e organizacións do municipio, os esforzos de sensibilización sobre o comercio xusto e o consumo responsable, a percepción da cidadanía sobre a transparencia das decisións municipais, etc.).

Os indicadores cualitativos contan historias e pódense “medir” por exemplo durante unha sesión de traballo cos/as empregados públicos, os/as representantes políticos e/ou con outros actores locais.

6. Garantir que as metas están **desagregadas polo menos por sexo, idade, discapacidade** así como por outra característica relevante no contexto local como pode ser o estado migratorio (ODS 17.18).
7. En coordinación cos departamentos/áreas correspondentes, verificar que se conta cos **recursos humanos e financeiros necesarios** para a consecución destas metas.
8. Revisar que as **fontes de información** identificadas están **dispoñibles** para medir o seu grao de cumprimento.
9. Establecer una **liña de base** respecto á información cuantitativa recabada na fase de diagnóstico e as metas e indicadores seleccionados. Este exercicio de poñer a cero os indicadores permitirá medir os progresos que se vaian levando a cabo e tomar as decisións que sexan necesarias para unha mellor xestión.

A continuación, inclúese un exemplo de posible localización de metas e indicadores.

ODS 7 Enerxía sostible e non contaminante

Metas Globais Adaptables	Liña Base 2019	Meta 2024	Meta 2030	Indicador adaptado	Unidade	Fonte	Data Dato	Valoración comparativa	Brecha 2019-2030
Obxectivo 7. Garantir o acceso a unha enerxía accesible, fiable, sostible e moderna para todos									
7.2. De aquí a 2030, aumentar considerablemente a proporción de enerxía renovable no conxunto de fontes enerxéticas.	51,57	65	85	Proporción de consumo de enerxía renovable respecto ao consumo final total de enerxía en Fuenlabrada.	%	Elaboración REDS a partir dos datos do sistema PRETOR da Subdirección Xeral de Enerxías Renovables e Estudos.	2016	Bo (Entre 62,86 e 25,97 medio de 100 provincias).	33,43

Fonte: Estudio sobre los ODS en Fuenlabrada. Social Gob.

TEN EN CONTA QUE NO CASO DE...

MUNICIPIOS MÁIS PEQUENOS E/OU RURALES: Se non se conta con persoal experto en estadística e con sistemas informáticos para a súa recollida sistemática, os indicadores cualitativos poden permitirse “ter a foto máis personalizada” de como os programas e actuacións que se están levando a cabo están contribuíndo a cambiar a vida das persoas no territorio.

TERRITORIOS INSULARES: Poden precisar incluír indicadores adicionais para reflectir mellor e monitorizar as súas circunstancias e necesidades específicas (p.e. biodiversidade, actividade turística en espazos naturais, protexidos, turismo sostible, etc...).

QUE PODEN APORTAR OUTROS ACTORES?

■ As universidades, os centros de investigación, e incluso as ONG e o sector privado, poden axudar na tarefa de recompillar, monitorizar e analizar os datos. Moitos destes actores, como por exemplo o sector privado, identificaron tamén as súas propias baterías de indicadores sectoriais de ODS.

■ Os **Observatorios para el Seguimiento** dos ODS son un espazo de encontro, de intercambio e de análise obxectiva, ampla, diversa e transparente en apoio dos gobernos locais como responsables da implantación dos ODS.

CAIXA DE FERRAMENTAS

- Marco de indicadores mundiales para los Objetivos de Desarrollo Sostenible y metas de la Agenda 2030 para el Desarrollo Sostenible.
- Instituto Nacional de Estadística – Programa de indicadores da Axenda 2030 para o Desenvolvemento Sostible que inclúe información tanto do INE como doutras fontes oficiais que se van incorporando de forma progresiva.
- *SDG Localization and Implementation*.
- Taxonomía definida por UNCTAD e PNUMA para o ODS 12.6.1, *SDG Core Indicators para que as empresas re- porten actividade nos ODS*.
- A Guía *“El sector privado ante los ODS. Guía práctica para la acción”* contempla unha batería de indicadores por ODS relevantes para o mundo empresarial.
- Na Guía *“Ciudades del Aprendizaje y los ODS: una Guía de Acción”* inclúense exemplos que demostran os múltiples vínculos que hai entre as metas e os indicadores das Características Fundamentais das Cidades da Aprendizaxe e os indicadores ODS.
- Informe de CGLU sobre a importancia da localización dos obxectivos e indicadores dos ODS inclúe propostas sobre como facelo. Así mesmo, PNUD está actualmente en plena definición dunha metodoloxía para a localización.

APRENDENDO DOUTRAS EXPERIENCIAS

- A **Axenda Urbana Española** recolle un conxunto de indicadores de seguimento e avaliación asociados a cada un dos seus obxectivos e buscando a máxima compatibilidade e coordinación cos indicadores utilizados nas distintas estratexias e proxectos urbanos en curso por parte das entidades locais. Estes indicadores están adaptados e vinculados aos indicadores do OSD 11.
- No Anexo II da **Guía “Agenda 2030 Local. Cómo abordar los Objetivos de Desarrollo Sostenible desde el ámbito local”** pódese atopar unha selección de **80 metas de referencia para os municipios vascos**.
- A **Asociación de Cidades e Municipios da Rexión de Flandes, Bélxica** -VVSG- realizou a *Guía “Local indicators for the 2030 Agenda (Sustainable Development Goals)”* para a identificación de indicadores no marco dos plans locais 2030.

ANTES DO SEGUINTE PASO LEMBRA QUE...

- É clave o **fortalecemento da recollida sistemática de información e datos sobre o territorio** para poder desenvolver un sistema de indicadores fiable e robusto.
- Naqueles municipios cunha maior capacidade para actualizar anualmente os seus indicadores, poden determinarse **metas anuais** e observar así o cumprimento dos obxectivos propostos máis a curto prazo. Isto permitirá realizar aquelas correccións que, no seu caso, fosen precisas para avanzar no cumprimento da meta.
- É clave que, na medida do posible, as metas locais sexan de fácil comprensión para a cidadanía para **facilitar a rendición de contas e cumprir a función educativa** necesaria para o cambio cultural cara a sostibilidade e transformar as causas da pobreza, desigualdade e discriminación.

3.4. DETERMINACIÓN DE POLÍTICAS COMPLEMENTARIAS E ACCIÓNS PARA O CUMPRIMENTO DAS METAS LOCAIS PROPOSTAS

QUE SE PRETENDE?

De acordo cos ODS e metas locais priorizadas nos pasos anteriores, é hora de identificar as políticas para abordalas, as accións que se van levar a cabo e os medios precisos para a súa realización.

Que facer? Que e quen están quedando atrás? Que ámbitos non están sendo abordados pola xestión municipal e son importantes? Como e cando abordalo? Quen serán as áreas/personas responsables? Como coordinarse co resto das áreas e con outros actores locais involucrados? E cantos recursos precisamos?

O Plan de Localización pode partir de políticas xa existentes e que están adecuadamente aliñadas coa Axenda 2030, pode implicar a reorientación de políticas en marcha para que estean aliñadas ou a definición de novas políticas/actuacións para cubrir novos retos ou prioridades non cubertos ata o momento, ou que non o fan de maneira suficiente, incluíndo a atención ás persoas “que viven en situacións de maior vulnerabilidade e exclusión”.

TAREFAS A REALIZAR DENDE A MIÑA INSTITUCIÓN

1. Convocar ao grupo de traballo ou a todas as áreas/departamentos/puntos focais involucradas no proceso.

Implicar de maneira activa ás áreas/departamentos/puntos focais encargadas dos aspectos transversais.

2. Se os **representantes políticos/institucionais** non están presentes nos grupos de traballo é **clave involucralos na análise e na toma de decisións** acerca das políticas e accións que se van implantar.

3. Retomar o Informe Diagnóstico (paso 3.1), moi especialmente en relación á **identificación de brechas/desafíos** e á análise de capacidades.

4. Partindo do diagnóstico, identificar **os plans e proxectos que xa se están executando** co fin de **partir de todo o feito, revisándoo dende a mirada ODS e realizando adecuacións no caso de que sexa preciso.**

5. Identificar e definir as políticas, programas ou accións complementarias precisas para alcanzar as metas locais establecidas e reducir as brechas ou desafíos identificados.

6. Verificar se é preciso algún **programa de capacitación específico** para unha implantación eficaz destas accións e/ou se existen **suficientes recursos humanos e orzamentarios.**

7. Coordinar coas áreas/departamentos/puntos focais das cuestións transversais para garantir que:

- As accións están aliñadas coas políticas locais/rexionais en materia de dereitos humanos, igualdade de xénero, discapacidade, dereitos da infancia, medio ambiente...
- Os obxectivos e actividades, así como os indicadores de cada unha das accións integra o enfoque de dereitos, xénero, infancia, equidade e sostibilidade.

8. Identificar con que **políticas e/ou programas a nivel rexional e/ou nacional** se poderían establecer sinerxías e, no seu caso, explorar a posibilidade de establecer acordos cos gobernos provinciais e nacionais para desenvolver actuacións con recursos compartidos.

TEN EN CONTA QUE NO CASO DE ...

MUNICIPIOS MÁIS PEQUENOS E/OU RURALES:

- As capacidades técnicas e económicas poden ser máis limitadas polo que é clave partir de todo o que xa se está implantando.
- A coordinación e as sinerxías con outros municipios é esencial para levar a cabo programas de maneira conxunta.
- A través da participación en redes fortalécense as propias capacidades gracias ao intercambio de experiencias e coñecementos.

QUE PODEN APORTAR OUTROS ACTORES?

- Colaborar na identificación e definición de accións implicándose nelas aportando visión, coñecemento e dedicación. Garantir que as **organizacións locais vinculadas a ámbitos como os dereitos humanos, a igualdade de xénero ou a atención a colectivos especialmente vulnerables** (p.e. poboación inmigrante, infancia, persoas con discapacidade...) están **involucradas** no deseño dos diferentes aspectos da implantación das accións.
- Explorar a formulación de iniciativas e proxectos concretos de **alianzas** con impacto en ODS.

CAIXA DE FERRAMENTAS

Cadro 3.5.1 para a identificación das accións:

ODS PRIORIZADO/S.	META LOCAL	ACCION/S	RESPONSABLE	RECURSOS		PERIODO DE EXECUCIÓN
				ECONÓMICOS	HUMANOS	

- Na Guía do País Vasco *“Agenda 2030 Local cómo abordar los Objetivos de Desarrollo desde el ámbito local”* contémlase un exercicio moi interesante de redacción de liñas estratéxicas, programas de actuacións e accións. Así mesmo, no seu Anexo III inclúense fichas por cada ODS cunha relación de accións que poden contribuír a cada ODS segundo as competencias sectoriais dos Gobernos Locais.

APRENDENDO DOUTRAS EXPERIENCIAS

- Menorca, illa piloto de aliñamento coa Axenda Urbana.

ANTES DO SEGUINTE PASO LEMBRA QUE...

- É clave a participación de todos os actores do territorio na **definición de propostas e solucións buscando a súa implicación e implicación nas mesmas.**

3.5. REVISIÓN DA INCLUSIÓN DE ASPECTOS TRANSVERSAIS

QUE SE PRETENDE?

A **Axenda 2030** é unha **axenda de oportunidades para as persoas, o planeta e a prosperidade**. Pero isto só é posible se a eliminación das desigualdades, a igualdade de xénero, a protección dos nosos recursos naturais ou o impulso dun desenvolvemento económico máis inclusivo e respectuoso co medio ambiente están presentes en todas e cada unha das actuacións que os gobernos locais levan a cabo e impulsan xunto ás organizacións da sociedade civil, os centros educativos e universidades ou as empresas.

Esta **mirada integral non se limita a un apartado de transversalización** á hora de formular o Plan de Localización, á actualización en clave ODS dos instrumentos de localización existentes ou á formulación de novos programas. A incorporación dos aspectos transversais **vai máis aló**. A mirada de xénero, os Dereitos Humanos, a accesibilidade, a redución da desigualdade ou a protección medioambiental **impregna todos os ODS e debe estar presente en cada unha das reflexións, debates e pasos do proceso** de localización e implantación dos ODS e o seu seguimento. **Só así lograrase de verdade non deixar a ninguén nin a ningún lugar atrás. Poñémonos as gafas?**

TAREFAS A REALIZAR DENDE A MIÑA INSTITUCIÓN

- 1. Garantir que os departamentos/áreas/persoas responsables dos temas transversais (puntos focais) estean implicadas de maneira activa no proceso** de localización. A súa achega e mirada é clave dende o inicio do propio diagnóstico local.
- 2. Dado que non é unha responsabilidade única da área de igualdade de xénero, discapacidade, inmigración, infancia ou medio ambiente, é importante sensibilizar e formar a todo o persoal** acerca de que significa e como se poden integrar estes enfoques transversais no traballo diario de cada área (inclusión no plan de formación a través de accións formativas específicas e incorporación de maneira transversal noutros cursos ou talleres).
- 3. Revisar en cada un dos pasos e documentos elaborados** que de maneira sistemática foron incluídos adecuadamente os aspectos transversais.

¿QUÉ PUEDEN APORTAR OTROS ACTORES?

Apoio e asesoramento especialista por parte das organizacións da sociedade civil e mundo académico con gran coñecemento acerca de enfoques, ferramentas e estratexias dos aspectos transversais.

CAIXA DE FERRAMENTAS

Cuestións/reflexións que deben estar presentes ao longo de todo o proceso.

- ¿As áreas/departamentos/puntos focais transversais (igualdade de xénero, discapacidade, infancia, atención a persoas inmigrantes, dereitos humanos, medioambiente e sostibilidade...) forman parte dos grupos de traballo constituídos?

- As organizacións da sociedade civil expertas en dereitos humanos e aspectos transversais, están implicadas activamente en cada un dos pasos?
- Conta o persoal dos gobernos locais coa sensibilidade e formación adecuadas?
- Contempla o diagnóstico unha análise dos problemas, intereses e necesidades diferenciadas dos homes e mulleres no territorio? Apórtanse datos desagregados por sexo e idade? Analízase adecuadamente a situación e demandas das persoas con discapacidade, as persoas inmigrantes, etc.? Identifícanse as principais necesidades e vulneracións dos dereitos de nenos e nenas?
- As políticas e actuacións planificadas en canto aos ODS priorizados teñen adecuadamente incorporados estes enfoques transversais?
- Hai indicadores de xénero e indicadores desagregados por sexo, idade, discapacidade ou orixe entre os indicadores priorizados?
- Levouse a cabo un proceso de orzamentos sensibles ao xénero?
- Estanse promovendo campañas de sensibilización e educación para o desenvolvemento sobre estes temas de maneira específica? No resto de campañas e actividades, as imaxes e linguaxe son inclusivas e sensibles ao xénero?
- Ten en conta o goberno local os aspectos de sostibilidade ambiental na súa xestión diaria (eficiencia enerxética, comercio xusto e de proximidade, separación e reciclaxe, etc.)?
- Conta a entidade local cunha política de igualdade? Promóvese a conciliación da vida familiar e laboral?
- Os procesos de contratación de servizos e produtos recollen criterios de sostibilidade medioambiental e impacto social?

ANTES DO SEGUINTE PASO LEMBRA QUE...

- Non é posible levar a cabo un desenvolvemento sostible e inclusivo sen ter en conta estas cuestións de maneira sistemática en cada un dos pasos.
- É clave visibilizar estes enfoques transversais nos discursos, documentos e materiais.

Algunhas palabras en clave Axenda 2030...

✓ Políticas panca.	✓ Triplo balance.	✓ Loita contra as desigualdades e discriminacións.
✓ Inclusivo.	✓ Sociedade pacífica.	✓ Alianzas.
✓ Resiliente.	✓ Vida saudable.	✓ Dereitos Humanos.
✓ Consumo e produción responsable.	✓ Vulnerabilidade.	✓ Persoas.
✓ Igualdade de xénero.	✓ Ecosistemas terrestres.	✓ Coherencia de políticas.
✓ Enerxía accesible.	✓ Alimentación sostible.	✓ Financiamento.
✓ Innovación de impacto.	✓ Participación.	

3.6. COOPERACIÓN AO DESENVOLVEMENTO LOCAL

O **ODS 17** lémbra-nos que a Axenda 2030 só pode facerse realidade cun firme compromiso coa solidariedade e a cooperación internacional. Para iso, é preciso apoiar aos países que contan con menos recursos económicos e capacidades técnicas, de forma que se poida xerar un **progreso equitativo para todas as persoas**, independentemente do país no que residan.

A cooperación ao desenvolvemento local, ademais de ser unha **expresión de responsabilidade e solidariedade internacional**, é un **instrumento importante para fortalecer a implantación da Axenda 2030 noutros países** a través de:

- O intercambio horizontal de recursos, coñecementos, boas prácticas, recursos tecnolóxicos e innovación, xerando aprendizaxe mutua para **reforzar as capacidades institucionais e operativas** dos gobernos locais e rexionais deses países.
- O apoio e acompañamento en procesos de descentralización política, a través da **creación de espazos participativos** para unir diversos actores territoriais e diferentes niveis de goberno⁹. En particular, a cooperación ao desenvolvemento municipal implica traballas cos gobernos locais e rexionais doutros países, así como coas organizacións sociais, institucións filantrópicas, sector privado, entre outros actores.
- Pola súa proximidade coa cidadanía, a **sensibilización e concienciación** acerca dos retos e problemas globais e como estes afectan de forma particular nalgúns contextos, xerando empatía coa realidade local “de aquí” e “de aló”.

Os **fondos de cooperación** son un espazo clave de coordinación e alianza dos gobernos locais e outras entidades para coordinar e compartir o coñecemento, as experiencias e os recursos técnicos e financeiros destinados á cooperación internacional para o desenvolvemento dende o ámbito local. Se ben o maior peso da Axuda Oficial ao Desenvolvemento da cooperación ao desenvolvemento local artículase a través de **convocatorias de subvencións** dirixidas ao tecido asociativo, **outras formas de cooperación como a cooperación directa, sur-sur e triangular** tamén contan cun enorme potencial.

⁹. En 2012, no marco da localización da axenda de traballo decente, a OIT, CGLU e a cidade de Maputo organizaron un intercambio de coñecementos sobre a economía informal, en particular sobre as condicións dos vendedores ambulantes. Os principais invitados foron as cidades de Durban, Belo Horizonte e Porto Alegre, outras cidades de Mozambique, organizacións internacionais, ONG e o sector privado. O intercambio de coñecemento resultou na adopción dunha folla de ruta para a cooperación Sur-Sur e Triangular para os gobernos locais e foi seguida por unha serie de visitas técnicas e sesións de capacitación en 2013. Durban transferiu a súa experiencia a vendedores informais e funcionarios municipais, mentres Belo Horizonte compartiu a súa experiencia no apoio á economía local e á urbanización. Dende ese momento, leváronse a cabo outros proxectos de aprendizaxe por pares en Barcelona, Lleida, Chefchauen, Pasto e Borgou (Guía para a localización dos ODS: implantación e monitorización Global Task Force).

PROCESOS E MECANISMOS QUE IMPREGNAN A LOCALIZACIÓN E IMPLANTACIÓN

Así mesmo, intégranse os mecanismos e procesos que, de maneira transversal, reforzan as distintas fases e permiten que o propio proceso en si de localización sexa un proceso de aprendizaxe e creación de capacidades e alianzas cos actores non públicos locais como a sociedade civil, o sector privado e/ou o ámbito académico.

PROCESOS

P.1. PROCESO DE PARTICIPACIÓN, DIÁLOGO E ALIANZAS

Ao lema «Non deixar a ninguén atrás» súmase o «Non deixar ningún lugar atrás» que informa o compromiso global e supón chegar ata o último recuncho do planeta. Iso só é posible se se facilita que todos os actores teñan vías para actuar con voz propia no proceso de definición das prioridades e asignación de recursos para as políticas públicas. (A. Ayuso, CIDOB 2017).

Tal e como se viu ao comezo desta guía, un dos trazos característicos do proceso de definición e adopción da Axenda 2030 é que foi construída **de “abaixo” cara “arriba”**, a través dun proceso de consultas moito máis participativo e inclusivo¹⁰ que o dos Obxectivos do Desenvolvemento do Milenio.

O principio de **participación e apropiación democrática** é clave no proceso de localización e implantación dos ODS a nivel local pois permite **identificar as necesidades, intereses e prioridades a nivel local ou comunitario**. E os **governos locais**, pola súa proximidade á cidadanía, están mellor posicionados para **escoitar de maneira activa** e impulsar procesos participativos que **xeren consensos** sobre as prioridades políticas en clave ODS, que permitan **construír colectivamente novas narrativas e procesos de cambio que sexan realmente transformadores, reforzando a adhesión da cidadanía ás políticas e plans que definan**.

¹⁰. Organizáronse consultas nacionais e rexionais, articuladas en torno a diferentes temas e discusións online coas achegas de múltiples partes implicadas procedentes de gobernos, sociedade civil, o sector privado, a academia, think tanks e medios de comunicación en todo o mundo. O proceso de consultas incluíu tamén unha rede virtual interactiva de enlace mundial denominada The World We Want (<http://www.worldwewant2030.org/>).

As **alianzas multiactor** son moi pertinentes para afrontar certos problemas económicos, sociais e medioambientais, combinando recursos, coñecementos e habilidades. Se ben esta forma de traballar entraña, ás veces, certa novidade, pois supón establecer relacións de colaboración entre actores de distinta natureza, estes espazos teñen un potencial moi importante de aprendizaxe e de xeración de sinerxías positivas.

O avance na construción ou consolidación desta axenda local “dende abaixo” non implica unha superposición respecto ás axendas vixentes (Axenda 21, Axenda Urbana...) senón unha **continuación transformadora e complementaria** destas.

Cando é precisa a participación no proceso de localización?

Debe ser un **proceso continuo dende o inicio** evitando que se limite a consultas ou reunións esporádicas da cidadanía no seu conxunto e/ou a través das organizacións da sociedade civil e do sector privado que a represente nalgúns dos pasos anteriormente descritos. Cando a cidadanía participa na fase de planificación dun plan ou proxecto, xérase unha maior apropiación do proceso que ten efectos positivos na súa disposición para participar e involucrarse nas etapas de implantación e seguimento.

A participación debe estar **debidamente planificada e documentada** (socialización de información e propostas con carácter previo á reunión) con axendas que aborden aspectos concretos do proceso de localización e temáticas específicas que se correspondan co ámbito de actuación e especialización e posible valor engadido de cada actor implicado.

Co fin de promover unha maior riqueza e apertura a novos discursos e ideas por parte de cada actor, pode ser recomendable contar cunha **axuda externa experta en xestión de procesos participativos** para que de maneira construtiva promova o intercambio e a xeración de consensos.

É clave **contar con estruturas institucionais permanentes**, preferiblemente de carácter mixto **público-privado** (p.e. grupos de traballo, comisións mixtas, mesas de diálogo, etc.), que contribúen a fortalecer co tempo as capacidades dos diversos actores presentes no territorio e a establecer sólidas relacións de confianza, apoio e cooperación.

Non obstante, en ocasións pode ser aconsellable reunirse con carácter previo cos diversos actores de maneira individual e despois organizar unha reunión/taller con todos eles para un maior intercambio e xeración de consensos.

En particular, a organización das consultas e espazos de participación debe **favorecer a participación inclusiva e de calidade de todas as persoas**, cunha especial atención ás mulleres (p.e. horarios compatibles coa conciliación da vida familiar e laboral, servizo de gardería, etc.), á accesibilidade para as persoas con discapacidade (linguaxe de signos, braille, barreiras arquitectónicas, etc.) ou á diversidade de culturas presentes no territorio

Destacan tamén iniciativas de incorporación da sociedade civil non organizada como a do Consell de Menorca onde se comezou a dar entrada á cidadanía non organizada a través do mecanismo do sorteo cívico.

Cales son os mecanismos de participación?

Máis aló da consulta puntual no proceso, a participación debe ser inclusiva e de calidade dende o inicio como un proceso continuo. Segundo o momento no Plan de Localización pódese acudir a diferentes mecanismos de participación multiactor (creando novos espazos ou consolidando os xa existentes), tanto presenciais como virtuais a través das novas tecnoloxías:

FASE 1. SENTANDO AS BASES

- Seminario taller de sensibilización inicial acerca da importancia dos ODS a desenvolverse en distintos barrios da cidade/vila.
- Entrevistas con axentes económicos e sociais relevantes (en particular, organizacións da sociedade civil, representantes das universidades e centros educativos, organizacións empresariais e sindicais).
- Encontros específicos con partidos e dirixentes políticos (mirada política).
- “Choiva de ideas” con técnicos e especialistas de distintas áreas (mirada técnica dende o ámbito sectorial e de políticas transversais).
- Talleres abertos para a identificación de temas críticos e intereses da cidadanía.
- Xeración dun órgano de representación cidadá na estrutura permanente do Plan con canles para que a cidadanía presente inquietudes e propostas de forma permanente (p.e. app línea verde).
- Xornada/taller aberto a todos os actores, como un primeiro paso de información pero tamén para unha maior transparencia do proceso e un primeiro paso para unha rendición de contas máis construtiva e apropiada por parte da cidadanía.

FASE 2. DIAGNÓSTICO LOCAL

- Convocatoria a persoal técnico especialista privilexiando o aporte e recursos humanos locais e a universidade rexional/equipo técnico especializado para a análise externa.
- Desenvolvemento de grupos de discusión para análise de variables e prioridades.
- Posta en marcha de enquisas específicas (incluído vía web institucional ou apps, por exemplo).
- Taller aberto para a presentación e validación do diagnóstico.

FASE 3. DEFINICIÓN DO PLAN DE LOCALIZACIÓN

- Consultas sectoriais.
- Encontro aberto para a presentación de liñas estratéxicas, obxectivos e proxectos e discusión acerca do exercicio de priorización.
- Incorporación de organizacións e membros da comunidade local en comisións de discusión do orzamento participativo ou en mesas de xestión local para potenciar a elaboración de propostas participadas e consensuadas (p.e. emprego inclusivo, xestión de residuos e dos recursos naturais do territorio, etc).

FASE 4. IMPLEMENTACIÓN E MONITORIZACIÓN

- Comisións intersectoriais para a execución do Plan e das actuacións priorizadas.
- Encontros participativos e sectoriais para a presentación de avances, avaliacións e revisións nas que estean presentes todos os actores clave do territorio.

Algunhas iniciativas máis innovadoras

REDE DE ENTIDADES LOCAIS PARA DESENVOLVER OS ODS DA AXENDA 2030

A FEMP como institución panca clave no impulso da Axenda 2030, lidera este importante espazo de coordinación de actuacións entre os gobernos locais co fin de alcanzar mellores resultados na implantación da Axenda 2030 a través da localización e desenvolvemento dos ODS no ámbito local. En concreto, a Rede ten como obxectivos:

- Promover o coñecemento, sensibilización e implantación dos ODS da Axenda 2030 nas entidades locais españolas, mediante o fortalecemento institucional e a implicación dos diferentes actores legais.
- Fortalecer e lexitimar o papel estratéxico que xogan as autoridades locais no desenvolvemento da Axenda 2030 en España de cara a conseguir a mellor incidencia política, promovendo o traballo en rede e a busca de alianzas que impulsen políticas de unión a nivel local e unha adecuada articulación multinivel e multiactor para a construción e implantación da Axenda 2030 a nivel municipal.
- Actuar como foro de intercambio de experiencias entre os gobernos locais que integran a Rede.
- Ofertar servizos de asesoramento e asistencia para os seus membros, formación de técnicos e a mutua cooperación entre as autoridades das entidades locais na localización dos ODS da Axenda 2030 en España.
- Traballar cos gobernos locais liñas de actuación concretas tras a crise provocada pola COVID-19 para dar unha resposta no territorio aliñada coa Axenda 2030. En particular, dende a Comisión ODS Axenda 2030 estase realizando a localización dos ODS nas diferentes medidas extraordinarias que aprobaron todas as comisións de traballo da FEMP para responder á crise social, económica e sanitaria provocada pola COVID-19.

Para máis información sobre como adherirse á Rede e o seu funcionamento:

<http://www.femp.es/comunicacion/noticias/ods-de-la-agenda-2030-sin-los-municipios-no-sera-posible>

Presupostos participativos

É unha ferramenta de participación e coxestión entre a sociedade civil e a entidade local. A través dos orzamentos participativos xérase un espazo moi enriquecedor con todos os actores que favorece a construción e implantación dunha axenda local común e consensuada. Este espazo de encontro e diálogo permite influír e participar no proceso de toma de decisións públicas, que lles permite opinar sobre a aplicación dos fondos públicos e controlar as rendicións de contas referidas á súa utilización.

A Deputación de Lugo foi a primeira administración provincial de España en elaborar en 2015 os seus orzamentos de modo participativo. Seguírona, a modo de exemplo e sen carácter exhaustivo, moitas máis en Andalucía (Sevilla, Málaga ou Córdoba), Cataluña (Barcelona, Santa Cristina de Aro, Figaró-Montmany, Rubí, Castellar del Vallès, Sabadell, Sant Boi de Llobregat ou Vilafranca del Penedés), País Vasco (San Sebastián, Vitoria, Astigarraga...) Baleares (Colonia de San Pedro, no municipio de Artá), Murcia (Cartagena) ou a Comunidad Valenciana (Valencia).

Por exemplo, no caso do Consell Insular de Menorca púxose a disposición parte do seu orzamento do 2018 co obxectivo de iniciar os primeiros orzamentos participativos de ámbito insular. [¿Quieres coñecer máis acerca deste proceso?](#)

E-Democracia

Gracias ás novas tecnoloxías, contribúese a aumentar o diálogo e intercambio entre a cidadanía e as persoas responsables da formulación e xestión das políticas públicas.

Por exemplo, no ano 2015, o Concello de Madrid puxo en marcha unha plataforma dixital de fonte aberta, “**Decide Madrid**” dende a experiencia da plataforma Consul, utilizada nalgunhas das principais capitais, cidades e rexións do planeta. A través desta plataforma a cidadanía comparte propostas, participa en debates e contribúe á formulación das políticas locais.

Así mesmo, no marco das funcións da plataforma, hai unha parte concibida para favorecer a participación orzamentaria, permitindo á cidadanía debater, votar e financiar propostas concretas.

A inclusión dixital e a intervención da cidadanía en tales plataformas seguen sendo o principal reto dos proxectos de e-democracia. Ademais, a cuestión do índice de participación necesario para validar o proceso tamén segue sendo unha cuestión importante. Non obstante, hai distintas formas en que os gobernos locais poden implicar aos cidadáns en tales iniciativas. Por exemplo, algunhas entidades locais están combinando o uso das plataformas con outras canles de comunicación para sensibilizar ao respecto (redes sociais, medios de comunicación). Así, todas as persoas posibles poden ser informadas e participar no proceso.

P.2. COMUNICACIÓN PARA POÑER EN VALOR O PROCESO DE LOCALIZACIÓN

O proceso de comunicación é clave para **manter aos distintos actores e cidadanía informada dos avances e apoderala para a súa implicación e participación**. Ademais de dar a coñecer a Axenda 2030, o proceso de comunicación continua debe manter á cidadanía informada e posibilitar a participación no proceso de construción colectiva. Tamén a comunicación xoga un papel importante en transmitir a conexión entre os ODS e a súa realidade cotiá. Desta maneira, contar cunha adecuada estratexia de comunicación é clave para garantir que ao longo do proceso de localización se **favoreza a inclusión, transparencia, concienciación e implicación máis activa da sociedade no seu conxunto**.

O xeito de **informar á cidadanía acerca dos programas e actuacións realizadas, os resultados que progresivamente se van alcanzando, as aprendizaxes no proceso ou os recursos humanos e técnicos implicados ten que ser preciso, claro e oportuno** en función do colectivo ao que se dirixe.

Tal e como se describe na *“Guía para la implementación de los ODS en el ámbito local de Andalucía”* o **Plan de Comunicación** pode contemplar os seguintes aspectos:

1. Obxectivos a alcanzar.
2. Persoas destinatarias.
3. Medidas e canles de información e publicidade.
4. Órganos responsables da aplicación do plan.
5. Sistema de seguimento e avaliación.
6. Cronograma de actuacións.
7. Orzamento.
8. Material gráfico e exemplos de aplicación en soportes e medidas.

Respecto á implicación no seo do goberno local, o/a **responsable político e o seu gabinete** deben liderar a **coordinación da política de comunicación** e o punto focal/área estará encargado da súa implantación durante todo o proceso de localización. Do mesmo xeito que ao longo dos distintos pasos descritos anteriormente, a **coordinación e implicación de todos os departamentos/áreas relevantes** é clave.

A comunicación **debe estar presente en todo o proceso de localización, empregándose diversas estratexias para chegar a todos e cada un dos actores**. Se ben, en principio, as accións de comunicación están dirixidas ao conxunto da cidadanía, é clave levar a cabo estratexias de comunicación diferentes respecto ao público ao que se dirixe. É moi importante fortalecer as alianzas cos medios de comunicación, organizando actividades para periodistas.

ACCIÓNS DE COMUNICACIÓN	POBOACIÓN OBXECTIVO
Campaña xeral que informe acerca da relación dos ODS coa vida cotiá da cidadanía e visibilice as actuacións que se están realizando ¹¹ .	Cidadanía en xeral
Talleres divulgativos para a sensibilización sobre os ODS	Escolas, asociacións de veciños ou outros colectivos
Visibilización nas webs da contribución á axenda 2030, os avances no proceso de localización e un espazo para o intercambio de información e boas prácticas (p.e. Deputación de Barcelona ou Almería 2030).	GRL
Deseño e produción de programas formativos con material divulgativo, webinars ou seminarios online.	Axentes do cambio (poboación universitaria, voluntarios de ONGD, profesores...)
Publicacións en redes sociais (Twitter, Instagram, Facebook...) e en medios locais, rexionais e nacionais, notas de prensa institucionais especificando a que ODS contribúe a medida ou actuación ¹² .	Cidadanía en xeral
Canle de YouTube con vídeos formativos sobre ODS e actuacións de localización (p.e. País Vasco - Centro UNESCO do País Vasco).	Xuventude
App móbil para publicar e coordinar accións Cidadás.	Cidadanía en xeral
Boletíns, publicacións periódicas (p.e. Carta Local da FEMP), memoria anual de actividades, etc.	Cidadanía en xeral
Talleres formativos e difusión de boas prácticas.	Cidadanía adulta
Comunicación visual sobre ODS ¹³ (logo, pin, banners no salón de plenos, rodas de prensa, etc.).	Todos os actores
Mesa redonda sobre os ODS e actuacións de localización.	Axentes do territorio
Nomear "Champions" como referentes na implicación e difusión dos ODS ¹⁴ .	Gobernos locais
Concertos, marchas en bicicleta, autobuses de campaña, feiras, eventos que mostren historias de éxito, entregas de premios e a colaboración con personaxes coñecidos (p.e. Actores, músicos, deportistas, escritores ou fotógrafos entre outros).	Cidadanía en xeral ou colectivos concretos como a xuventude

Fonte: Adaptado de "Guía para la implementación de los ODS en el ámbito local de Andalucía".

11. Moitas campañas estanse levando a cabo en todas as cidades e municipios españois, incluso nos municipios máis pequenos como o de Saint Lluís en Menorca que recentemente lanzou a campaña "Som Sant Lluís. Som Sostenibles": <http://www.ajsantlluis.org/Contingut.aspx?idpub=26888>.

12. Exs. Deputación de Albacete (<http://www.dipualba.es/Main/noticia.aspx?id=5691>) ou Deputación de Córdoba <https://www.dipucordoba.es/teinteresaparticipacion/contenidos/64773/la-diputacion-dedicara-130000-euros-a-la-adquisicion-de-equipos-para-las-agrupaciones-municipales-de-voluntarios-de-proteccion-civil?tab=>.

13. Ver Directrices e modelos de logos oficiais de Nacións Unidas: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/news/communications-material/>

14. A modo de exemplo, o Secretario Xeral das Nacións Unidas Ban Ki-Moon nomeou personaxes eminentes para dar apoio e xerar compromiso para o logro dos ODS en 2030. O grupo de 17 campións incluía xefes de estado e de goberno, líderes do mundo da empresa e da política, académicos así como artistas e deportistas que mostraron un liderado sobresaínte no seu campo. Para coñecer máis sobre esta iniciativa visita: <https://www.unsdgadvocates.org/>.

Algunhas **claves para levar a cabo unha acción de comunicación cun impacto positivo e con capacidade de xerar interese entre a poboación respecto aos ODS.**

- Transmitir unha mensaxe clara, accesible (adaptación á linguaxe de signos ou braille) e fácil de comunicar.
- Promover a participación, a reflexión e o diálogo.
- Impulsar plataformas cidadás e foros de discusión así como redes de gobernos locais e rexionais¹⁵.
- Aproveitar o poder da cultura local.
- Involucrar aos medios de comunicación e redes sociais polo seu impacto multiplicador.
- Aproveitar as aprendizaxes e contactos das redes e organizacións que participaron no proceso dos Obxectivos de Desenvolvemento do Milenio, na Axenda 21 ou noutras iniciativas coma o **Pacto dos Alcaldes**.
- Garantir a inclusión da perspectiva de xénero e diversidade.

Á hora de comunicar para os gobernos locais tamén é importante **visibilizar as súas propias accións e facilitar a información** a toda aquela persoa ou entidade que estea interesada en replicar ou aprender da estratexia de localización levada a cabo pola entidade. De acordo co ODS 16, este acceso á información garante unha maior transparencia e favorece unha apropiación e implicación activa da sociedade e un proceso de rendición de contas no cal a cidadanía e as organizacións están ben informadas e apoderadas.

RECOMENDACIÓNS DE BOAS PRÁCTICAS PARA A TRANSPARENCIA

1. Traballar en portais abertos nos que a información sexa accesible e clara.
2. Publicar na páxina web da entidade as actuacións que se realicen en materia de ODS e actualizar a información periodicamente.
3. Converter os datos en información e facer público tamén os informes de seguimento e avaliación.
4. Organizar e participar en actividades que promovan unha cultura da transparencia.
5. Establecer canles de información dinámicas que respondan ás solicitudes de información e articulen mecanismos para promover o acceso á información.
6. Realizar sondaxes entre os e as empregados/as e persoas externas para detectar carencias e mellorar os seus servizos.
7. Compartir o coñecemento con outras entidades e facilitar o escrutinio das súas accións á hora de render contas.

Fonte: Extraído de "Guía para la implementación de los ODS en el ámbito local de Andalucía".

A nivel administrativo, o Índice de Transparencia dos Concellos e o Índice de Transparencia das Deputacións reflicte unha mellora progresiva nos últimos anos.

¹⁵. A OCDE lanzou a Campaña de Crecemento Inclusivo nas Cidades. Gracias a esta plataforma fomentouse o debate global compartindo as súas voces e perspectivas cos gobernos nacionais e outros socios clave. Tamén lles deu a oportunidade aos alcaldes de intercambiar solucións concretas para facer fronte á desigualdade e apoderar aos gobernos locais como líderes na transición cara ao crecemento inclusivo.

P.3. PROCESO XERACIÓN DE CAPACIDADES NOS DIFERENTES ACTORES LOCAIS, PÚBLICOS E PRIVADOS

A xeración de capacidades nos diferentes actores locais, públicos e privados é clave. A continuación detállanse algunhas estratexias para **abordar algúns ámbitos e as especificidades que require a colaboración multiactor e interdisciplinar**, necesaria para implantar follas de ruta compartidas a longo prazo que incorporen elementos de cambio determinantes, como a innovación ou as tecnoloxías adecuadas para o logro dos ODS no territorio.

CAPACIDADES NA ADMINISTRACIÓN PÚBLICA

Capacidades no ámbito das metodoloxías para a xestión das políticas públicas locais orientadas a resultados de desenvolvemento.

- Capacidades para facer diagnósticos integrais e participados polos diferentes actores de como se manifestan os ODS en cada territorio, cales son as brechas e as oportunidades de impacto en cada ODS e a interrelación entre os mesmos.
- Capacidades para aplicar metodoloxías de planificación baseada en enfoques multi-interdisciplinares e adaptativos a marcos de longo prazo (10-15 anos).
- Capacidades para a construción de indicadores locais relevantes para o seguimento, a proxección de resultados de desenvolvemento esperados no tempo e a avaliación das políticas e proxectos: oficinas do dato. Uso de tecnoloxías (data mining, machine learning, blockchain), meta datos ODS procedentes de fontes públicas ou privadas e outros actores para robustecer os marcos de datos e as proxeccións.
- Capacidades para a definición e construción de informes voluntarios locais que permiten transmitir realización e avances.

Capacidades para codeseñar e implantar procesos de participación multiactor e construción colectiva.

Capacidades para integrar os ODS nos pregos e procedementos de licitación e de inversión pública das administracións locais.

Capacidades e mecanismos institucionais para facilitar o diálogo de políticas multiactor.

Consellos de Desenvolvemento Sostible e ODS vinculados á administración local, Mesas de diálogo vinculadas a políticas específicas da administración local ou rexional, comisións interdisciplinares para alimentar e acompañar a política de goberno e/ou políticas sectoriais específicas, etc.

Capacidades para fomentar ecosistemas de emprendemento e innovación para os ODS complementarios entre a Administración pública, o sector empresarial, actores mixtos público privados, universitarios, cuarto sector e outros actores.

Capacidades xurídico administrativas para o marco de competencia das administracións locais.

- Abordaxe multidisciplinar e multiactor para abordar os ODS.
- Colaboración con gobernos autonómicos - Mecanismos de diálogo para a formulación de ordenanzas municipais nos contextos locais.
- Análise e adecuación do marco de competencias da administración local ás necesidades de eficacia e coherencia de políticas que require a definición de políticas públicas para a Axenda ODS.
- Adecuación do marco de competencia á coherencia multinivel requirida con cada nivel de goberno (nacional, rexional, local) para poder abordar en cada nivel os desafíos dos ODS de maneira coherente e eficaz e optimizar as complementariedades e sinerxías entre os mesmos.

NA ADMINISTRACIÓN PÚBLICA (cont.)

Capacidades para promover proxectos orientados aos ODS e susceptibles de atraer financiamento público-privado.

Capacidades de formulación de proxectos, financiamento europeo, etc.

Capacidades no ámbito de ferramentas de xestión administrativa.

De fórmulas de contratos a fórmulas administrativas para incentivar as potenciais sinerxías das alianzas.

Capacidades para promover a economía social e sostible.

Capacidades para coñecer os impactos dos distintos modelos de negocio, as achegas da economía social e novas economías.

CAPACIDADES NO SECTOR PRIVADO (cun foco no tecido empresarial e economía social implantada no territorio)

Capacidades para que os modelos de negocio aborden transformacións ao interior dos seus modelos de negocio que lles permitan.

- Coñecer os impactos, tanto os positivos coma os negativos, que xera a empresa en cada ODS a través das decisións de todo o seu ciclo de negocio (cadea de subministración, proceso de produción, cadea lóxística, departamento de investigación, desenvolvemento e innovación, recursos humanos, comunicación, etc.)
- Identificar e utilizar indicadores de sostibilidade ODS como indicadores de xestión que permitan xerar incentivos nos procesos de toma de decisión en todo o modelo de negocio e permita aliar as estratexias de negocio cos ODS.
- Relación de valor cos grupos de interese e impacto en ODS: inversores, Administración pública, traballadores, consumidores, sociedade civil e cidadanía en xeral.

CAPACIDADES NA ACADEMIA E NO ÁMBITO UNIVERSITARIO

Integrar os ODS no currículo formativo das distintas formacións e áreas de coñecemento.

Traballar na investigación aplicada xerada nas distintas áreas das universidades aos procesos de implantación dos ODS.

CAPACIDADES NAS ORGANIZACIÓNS DA SOCIEDADE CIVIL

Capacidades para desenvolver iniciativas innovadoras con impactos aliñados coa Axenda 2030 e escalables.

Capacidades para informar a toma de decisións no nivel local, trasladando propostas a partir do seu coñecemento próximo das principais problemáticas sociais e ambientais.

MECANISMOS

M.1. MECANISMO DE GOBERNANZA

Que é o mecanismo de goberno estable?

Por **mecanismo de goberno** estable entendemos o conxunto de estruturas definidas e creadas para asegurar o soporte político e técnico ao proceso de desenvolvemento da Axenda 2030 no territorio. Trátase de estruturas que deben asegurar o adecuado impulso dos ODS no seo do goberno local pero que deben integrar tamén a aqueles representantes dos principais actores do territorio tanto **públicos como privados** (institucións, empresas, sociedade civil, sindicatos, academia, centros de innovación, etc.) convocados á colaboración e á coparticipación na toma de decisións, así como para coordinar accións conxuntas que se definan e se implanten.

O mecanismo de goberno estable en cada goberno local debe:

- Estar **ancorado á estrutura de goberno** da institución pública.
- Ter **capacidade de coordinar e garantir coherencia entre as diferentes áreas de goberno** responsables das diferentes políticas, xerando así colaboración, sinerxías e transversalidade dos ODS priorizados no territorio.
- Definir un **espazo institucional de natureza consultiva** para facilitar o diálogo de políticas multiactor, a colaboración e os procesos de coparticipación inter e transdisciplinares garantindo a representación de empresas, representantes da economía social, axentes sociais, sociedade civil, academia, centros de innovación, entre outros.

Cada área de goberno responsable de diferentes políticas dotarase así mesmo dun subgrupo de traballo multiactor para o diálogo, a colaboración e cocreación de propostas para o deseño de cada política específica cara aos ODS, o aliñamento de estratexias públicas e privadas e a integración de innovación, tecnoloxías, capacidades e danos nas políticas que poidan derivarse destes diálogos.

Por último, neste mecanismo de goberno estable estará incluído o Punto Focal e terá o mandato de elaborar o Informe Voluntario Local e levar a cabo as labores de interconexión con territorios similares, así como contribuír á coherencia multinivel con outros niveis de administración. Así mesmo, poderase aportar aos informes voluntarios de avance dos ODS de cada un dos niveis, provinciais, rexionais, nacional e global.

Algúns exemplos de estruturas dun mecanismo de goberno estable local son¹⁶:

- **Comisión Técnica de avance da Axenda:** conformada por técnicos representantes das distintas concellarías. A súa función é o avance das actividades e a súa coordinación entre as distintas concellarías e delegacións.
- **Grupo de alto nivel da Axenda 2030,** como comisión conformada polo/la alcalde ou alcaldesa e os/as concelleiros/as. A súa misión é facer avanzar a Axenda na súa vertente máis política, tomando decisións para resolver os problemas cos que se vai atopando, facéndoa avanzar.
- **Consello Social da Cidade,** pode integrar igualmente o seguimento da Axenda sendo unha canle entre os insumos do proceso participativo e o Concello. Pode ser recomendable, a efectos de axilidade de funcionamento, que se cree no Consello unha comisión ou grupo de traballo encargado do seguimento da Axenda que reportaría ao propio Consello.

Estes espazos de colaboración cara a obxectivos compartidos como os ODS estarán diferenciados, pero debidamente conectados cos espazos de negociación e de representación dos axentes sociais, para buscar as potenciais sinerxías entre os mesmos.

Funcións do mecanismo de goberno estable:

- **Facilitar os espazos de consenso, diálogo, colaboración e cocreación** do deseño das follas de ruta, as políticas e os plans de medio e longo prazo para definir os ODS do territorio, así como o aliñamento de estratexias públicas e privadas para conseguilos.
- **Garantir a coherencia das políticas** cos ODS definidos para o territorio, informando ao resto de área de goberno dos avances nos espazos de diálogo multiactor.
- **Informar e ser informado** polos espazos legislativos do territorio, plenos do concello, cortes provinciais ou autonómicas, da coherencia dos marcos normativos cos ODS.

Neste contexto, ademais do deseño de follas de ruta, plans ou políticas de medio e longo prazo para o logro dos obxectivos e as metas ODS definidas e consensuadas, xerárase un aliñamento de estratexias públicas e privadas. Así mesmo, promoveranse **dinámicas de colaboración** dos mesmos actores cun enfoque de proxecto orientado a xerar colaboracións e impactos no curto prazo.

A posibilidade de que se xere toda unha serie de **oportunidades de proxectos público privados de colaboración inmediata** en alianza, que deriven dun proceso de aliñamento máis estratéxico de medio e longo prazo e á súa vez contribúan aos seus obxectivos e metas, é unha das grandes oportunidades para afondar na localización. Este enfoque permitirá evitar a dispersión de proxectos non alienados coas follas de ruta, e a perda de coherencia e consistencia nas accións en pos do logro dos ODS e a transformación do territorio.

Estas dinámicas de colaboración en alianza para accións concretas terán, así mesmo, o **valor engadido** de integrar **a innovación, tecnoloxías, capacidades e recursos** aportados por distintos actores **a solucións concretas, orientadas a xerar impacto nos obxectivos de longo prazo**. O proceso de diálogo, colaboración e cocreación verase así mesmo estimulado polo fomento dunha **relación estratéxica dende os mecanismos de goberno estable do proceso de localización cos ecosistemas de innovación social do territorio ou territorios similares** con capacidade de deseñar proxectos e propostas que cheguen despois aos actores públicos e privados para a súa vinculación, a modo de laboratorios de innovación. A implantación do proceso de localización dos ODS propiciará a obtención de resultados rápidos que xeren impacto visible e influan tamén na percepción da cidadanía de resultados concretos e xere apropiación cara aos procesos estratéxicos de longo prazo.

16. Extraído de Estudio sobre os obxectivos de desenvolvemento sostible en Fuenlabrada (SOCIAL GOB - <https://socialgob.org/publicaciones/>).

M.2. MECANISMO DE MOBILIZACIÓN DE RECURSOS

O proceso de desenvolvemento territorial vinculado ao de localización dos ODS oferta as condicións idóneas para **atraer a inversión pública e privada para as follas de ruta, os plans e os proxectos ODS consensuados no territorio**.

Non cabe dúbida de que a mobilización de recursos relacionada coa localización da Axenda 2030 deberá estar estreitamente relacionada coa reorganización do modelo produtivo e cun liderado sólido dende a esfera pública. Resulta clave reforzar a premisa de que a inversión privada deberá apoiar a protección do ben común e impulsar o que chamamos o Estado emprendedor, dende a formulación das políticas públicas.

- A **xeración de apropiación democrática cidadá** en torno a un proxecto de longo prazo leva consigo unha menor volatilidade do proxecto, unha maior estabilidade e os estímulos necesarios para a súa previsibilidade no medio e longo prazo.
- A **xeración de capacidades nos actores** para abordar a Axenda 2030 xera un incremento na eficacia, a eficiencia e o impacto da actividade administrativa, económica e empresarial do territorio.
- Os procesos de **aliñamento de estratexias de medio e longo prazo** en torno a una folla de ruta consensuada e cocreada dan credibilidade e confianza á proposta de atracción de inversión de medio e longo prazo.
- Se ademais se integran elementos clave como a innovación, tecnoloxías, capacidades transdisciplinares e sobre todo os **datos precisos** para poder modelizar, proxectar e simular os resultados e os impactos no futuro, daranse as condicións para atraer de maneira moi efectiva fluxos de inversión, tanto pública como privada, cara a estas follas de ruta e aos plans, as políticas e proxectos que se deriven das mesmas no territorio.

Oportunidades de atracción de fondos

Na actualidade, á parte das fontes tradicionais de financiamento das entidades locais, a ampliación do financiamento europeo ofrece novas posibilidades para financiar proxectos. Paralelamente están xurdindo outras formas de atracción de recursos financeiros vinculados a fondos de inversión sostibles e de impacto que tamén están experimentando un considerable crecemento. Tanto no ámbito público coma no privado, a proliferación de **recursos e mecanismos de inversión cara ao desenvolvemento sostible e o territorio** están proliferando, xerándose unha oportunidade idónea para vincular o desenvolvemento de longo prazo e a inversión produtiva e de impacto.

FONDOS EUROPEOS

Os Fondos Europeos comprenden os fondos estruturais e de cohesión definidos polo Marco Orzamentario de Longo Prazo da Unión Europea e a iniciativa Next Generation Europe impulsada en resposta á situación xerada pola pandemia do coronavirus. Polo tamaño dos fondos mencionamos en primeiro lugar esta iniciativa Next Generation Europe composta polo **Mecanismo de Recuperación e Resiliencia**.

(672.500 millóns de euros) e o **programa REACT** (55.000 millóns que se suman aos fondos de cohesión). Trátase de fondos adicionais para apoiar as transicións ecolóxica e dixital. Estes fondos incluíronse no ciclo orzamentario xeral do goberno estatal e precisan de proxectos de impacto para a súa execución.

■ **Mecanismo de Recuperación e Resiliencia** (centrado nas transicións dixital e ecolóxica):

1. Activación: tecnoloxías limpas e aceleración do desenvolvemento e o uso das enerxías renovables.
2. Renovación: mellora da eficiencia enerxética dos edificios.
3. Carga e reposición: fomento de tecnoloxías limpas para transporte sostible, accesible e intelixente.
4. Conexión: banda ancha rápida en todas as rexións e fogares, incluídas as redes de fibra e 5G.
5. Modernización: dixitalización da Administración e os servizos públicos.
6. Ampliación: aumento das capacidades industriais en materia de datos na nube e desenvolvemento de procesadores de última xeración e sostibles.
7. Reciclaxe e perfeccionamento profesionais: adaptación dos sistemas educativos en apoio das competencias dixitais e a educación e formación profesional a todas as idades.

■ **Programa REACT-EU:** financiamento novo que se canaliza a través dos fondos de cohesión (FEDER, FSE E FE-AD) en cada comunidade autónoma.

■ **Fondos Estruturais e de Cohesión Europeos** (FEDER, FSE+, FEADER, FEAD). A política de cohesión da UE en 2021-2027 céntrase na competitividade económica a través da investigación e da innovación, a transición dixital, así como o Pacto Verde Europeo e a promoción do pilar europeo de dereitos sociais. Os principais instrumentos son:

- **Fondo Europeo de Desenvolvemento Rexional (FEDER):** fomenta o desenvolvemento equilibrado nas distintas rexións da UE baseado na transformación ambiental, dixital e social.
- **Fondo Social Europeo + (FSE+):** apoia proxectos relacionados co emprego en toda Europa e inviste no capital humano europeo (traballadores, xuventude, demandantes de emprego, pobreza infantil).
- **Fondo de Axuda Europea ás persoas máis desfavorecidas (FEAD).**

■ **Outros Programas:**

- **Horizonte Europa:** 5.000 M€ para programas de innovación.
- **InvestEU:** 5.600 M€ que aglutina aos anteriores FEIE e COSME en materia de financiamento da inversión estratéxica da unión (Infraestrutura sostible, Investigación, Innovación e Dixitalización, Pemes, Inversión social e Formulación).
- **Desenvolvemento rural:** 7.500 M€ orientados á cooperación urbano rural.
- **Fondo de Transición Xusta:** 10.000 M€ para proxectos aliñados co Green Deal.
- **rescEU:** 1.900 M€ para resposta ante catástrofes naturais e humanitarias.

FONDOS DE INVERSIÓN SOSTIBLES

Trátase de opcións emerxentes vinculadas ao crecemento das finanzas sostibles (como por exemplo os Bonos Verdes ou Bonos ODS), a través de proxectos de inversión vinculados ao capital natural e a xestión dos servizos ecosistémicos, a nova relación rural urbana para abordar retos demográficos, novas infraestruturas sostibles vinculadas a cadeas de valor de proximidade, circularidade das economías, etc. Trátase de proxectos susceptibles de atraer este tipo de inversión aliñados co desenvolvemento sostible e sempre que se integren en follas de ruta robustas da Axenda 2030 e sexan coherentes con ela.

M.3. MECANISMO DE COMPRA PÚBLICA SOSTIBLE

A través da compra pública sostible intégranse aspectos sociais, éticos e ambientais nos procesos e fases da contratación de servizos e na adquisición de bens.

Avanzar cara a un desenvolvemento sostible e inclusivo e consolidar un modelo de crecemento económico que apoie o progreso social e respecte o medio ambiente, depende en gran medida das pautas de produción e consumo da nosa sociedade.

As compras públicas supoñen unha porcentaxe relevante do total de compras que se producen no mercado. A introdución de criterios sociais, éticos e ambientais nas compras públicas ten un impacto directo na transformación da economía e un efecto exemplificante para o resto do mercado.

Cal é o papel da administración pública local?

A nova lexislación nacional sobre contratación pública abre a porta á inclusión de cláusulas sociais e medioambientais, pero require da vontade institucional para a súa posta en marcha. Polo tanto, o marco xurídico xa o posibilita, polo que é preciso aproveitar o espazo aberto.

Como administración pública, a administración local ten un enorme potencial exemplificante e pode contribuír activamente, a través de políticas de compra pública que privilexie a adquisición de produtos e servizos ambiental e socialmente máis responsables, a incentivar a transición do sistema produtivo cara a sostibilidade, así como a unha maior conciencia da cidadanía.

Que vantaxes representa para a institución local como administración pública local?

Supón a achega dun valor engadido na contratación pública, que ademais de satisfacer unha necesidade mediante unha xestión eficiente do orzamento, contribúe ao interese xeral a través da compra ética, a compra verde ou a compra social que, así mesmo, fortalece o tecido produtivo no territorio.

Que oportunidades oferta ao sector empresarial?

Posiciona ás empresas, incluídas as PEMES, para entrar en mellores condicións en novos mercados que actualmente contan con maiores requirimentos ambientais e sociais e lles permite afrontar mellor o futuro a medida que os requisitos ambientais e sociais sexan máis esixentes.

A promoción da compra verde incentiva á industria para desenvolver tecnoloxías e produtos “verdes” e promovelas no mercado. En particular, as empresas pequenas e medianas poden beneficiarse de este tipo de compra, xa que ofrece unha oportunidade de atopar mercados para as súas solucións e produtos innovadores.

O art. 1.3 LCSP establece que se facilitará así mesmo o acceso á contratación pública das pequenas e medianas empresas, así como das empresas de economía social.

Que aspectos se teñen en conta?

O método e as condicións de produción, os materiais que os compoñen, as condicións laborais das persoas traballadoras e as consecuencias directas e indirectas que a súa produción ou prestación supoñen a curto e a longo prazo, o perfil socioambiental das empresas, o seu impacto no tecido produtivo local, entre outros aspectos.

Como se articula?

Con carácter xeral, a través da introdución nos pregos de criterios de valoración das ofertas referidos a características medioambientais e sociais propostas polo licitador, tales como aforro e uso eficiente da auga e da enerxía, utilización de etiquetas ecolóxicas ou outros distintivos de calidade ambiental, uso de materiais reciclados ou reutilizados ou de materiais ecolóxicos, e o perfil ASG ou desempeño socioambiental da empresa.

Condicións de tipo medioambiental: *Condicións que persigan como finalidade: A redución das emisións de gases efecto invernadoiro; o mantemento ou mellora dos valores medioambientais que poidan verse afectados pola execución do contrato, unha xestión máis sostible da auga; o fomento do uso das enerxías renovables; a promoción do reciclado de produtos e o uso de envases reutilizables; ou o impulso da entrega de produtos a granel e a produción ecolóxica.*

Condicións de tipo social ou relativas ao emprego: *Condicións que persigan como finalidade: Facer efectivos os dereitos recoñecidos na Convención das Nacións Unidas sobre os dereitos das persoas con discapacidade, contratar un número de persoas con discapacidade superior ao que esixe a lexislación nacional, promover o emprego de persoas con dificultades especiais de inserción no mercado laboral, en particular das persoas con discapacidade ou en situación ou risco de exclusión social a través de Empresas de Inserción; eliminar as desigualdades entre o home e a muller en dito mercado, favorecendo a maior participación de medidas que fomenten a igualdade no traballo; favorecer a maior participación da muller no mercado laboral e a conciliación do traballo e a vida familiar; combater o paro, en particular o xuvenil, o que afecta ás mulleres e o de longa duración; favorecer a formación no lugar de traballo; garantir a seguridade e a protección da saúde no lugar de traballo e o cumprimento dos convenios colectivos aplicables; previr a sinistralidade laboral; outras finalidades que se establezan con referencia á estratexia coordinada para o emprego, definida no artigo 145 do tratado de Funcionamento da Unión Europea; garantir o respecto aos dereitos laborais básicos ao longo da cadea de produción mediante a esixencia do cumprimento das Convencións Fundamentais da OIT, incluídas aquelas consideracións que busquen favorecer aos pequenos produtores de países en desenvolvemento, cos que se manteñen relacións comerciais que lles son favorables tales como o pago dun prezo mínimo e unha prima aos produtores ou unha maior transparencia e rastrexabilidade da cadea comercial.*

Fonte: *Manual Interno De Contratación Adaptado A La Ley De Contratos Del Sector Público*, ESMASA, Concello Alcorcón.

Que aspectos se teñen en conta na compra e contratación pública sostible?

- A necesidade da compra.
- Os materiais cos que están feitos os produtos.
- A procedencia dos produtos ou servizos.
- As condicións nas que estes foron elaborados.
- O comportamento e desempeño socio-ambiental da empresa provedora.
- O destino final dos produtos unha vez acabado o seu uso.

FASE 4

IMPLANTACIÓN E SEGUIMENTO

4.1. IMPLANTACIÓN

QUE SE PRETENDE?

Este paso consiste en **facere realidade o planificado dende unha mirada de Axenda 2030**¹⁷. Como actor principal do proceso, os gobernos locais teñen a responsabilidade de xestionar a implantación dos programas e actuacións e da prestación de espazos de participación e intercambio de experiencias entre os distintos actores do territorio.

TAREFAS A REALIZAR DENDE A INSTITUCIÓN LOCAL

1. O **grupo de traballo** constituído na fase de deseño debe estar implicado de maneira activa durante toda a implantación.
2. No seo do goberno local continuar favorecendo a **coordinación diaria entre as distintas áreas sectoriais** para garantir que a **implantación** dos programas e proxectos se leva a cabo dende unha **perspectiva integral e non fragmentada**.

Se ben, na xestión se “fragmentan” as políticas públicas/actuacións para que diferentes áreas desenvolvan proxectos específicos (vivenda, infancia, emprego, igualdade de xénero...), é preciso garantir que abordan a integridade da Axenda 2030 e os seus principios.

3. Garantir a **inclusión dos aspectos transversais en todos os programas e proxectos sectoriais** dende a formulación e durante a súa implantación.
4. Establecer **plataformas de goberno estable multinivel** no caso de competencias compartidas con outro niveis de goberno (p.e. rexional ou autonómico).

¹⁷. A Axenda 2030 inclúe un capítulo sobre medios de implantación que vincula de maneira integral o acordo da Axenda de Acción de Addis Abeba para o financiamento do Desenvolvemento, na cal se menciona que os medios de implantación son cruciais para a viabilidade da Axenda e deben contemplar as tres dimensións do desenvolvemento. En particular, deben focalizarse en avanzar sobre o gran obstáculo para alcanzar a sostibilidade e a inclusión, que é a persistencia das iniquidades que se derivan de desigualdades socioeconómicas, de xénero e territoriais e que se manifestan en grandes diferencias no acceso a bens e servizos entre os que a “brecha dixital” impacta negativamente no acceso das mulleres, a xuventude e os nenos á tecnoloxía e á ciencia e ás persoas con discapacidade a unha tecnoloxía accesible. (<http://www.un.org/esa/ffd/ffd3/index.html>).

TEN EN CONTA QUE NO CASO DE...

MUNICIPIOS MÁIS PEQUENOS E/OU RURAIS, as capacidades para a implantación, tal e como se puido confirmar na fase de diagnóstico, poden ser moi limitadas dende o punto de vista dos recursos económicos e técnicos. Así é moi importante que dende os gobernos provinciais, rexional e central se apoie a estes municipios con **formación e asesoramento técnico** ao longo de todo o proceso de implantación. A **asociación con outros municipios** con características ou problemáticas similares é clave para fortalecer de maneira conxunta as capacidades.

QUE PODEN APORTAR OUTROS ACTORES?

- A participación activa e non só mera consulta puntual do resto de actores locais (organizacións da sociedade civil, sector privado ou academia) é igualmente esencial durante a implantación. Cada un destes actores pode reforzar as capacidades do goberno local con asesoramento técnico, coñecemento da realidade e intercambio de boas prácticas.
- Cada vez máis, as **universidades e os centros de formación e investigación** públicas e privadas manteñen vínculos Institucionais e apoian aos gobernos locais na xestión local, brindando capacitación, asistencia técnica específica, programas de extensión e/ou investigación aplicada, etc.

ANTES DO SEGUINTE PASO LEMBRA QUE...

- No camiño cara ao desenvolvemento sostible e inclusivo do territorio, os **procesos importan tanto como os resultados**.
- A implantación dos ODS debe responder ás necesidades e prioridades identificadas de forma participada polos gobernos locais e ser **coherente coas estratexias nacionais complementándoas**.
- O **intercambio de información e experiencias con outros gobernos locais e outros actores relevantes** é clave para enriquecer a implantación e ter maiores probabilidades de ter un impacto positivo e transformador.
- A **informatización dos rexistros internos**, a pesar das dificultades iniciais (esixencia de coñecementos técnicos e recursos en equipamento, insumos e infraestrutura, como equipamento informática), contribúe a unha xestión máis útil para a toma de decisións.

4.2. SEGUIMIENTO

QUE SE PRETENDE?

Coñecer non só se se están implantando os programas e actuacións que se planificaron, senón **se realmente se estivese contribuíndo a mellorar a vida da cidadanía e protexendo o medioambiente.**

Este exercicio non é puntual. De acordo co sinalado no paso 3.3, é un **exame continuo** que debe levarse a cabo durante a implantación dos ODS priorizados a nivel local. En concreto, debe **analizarse en que medidas se están realizando as actuacións previstas e se os resultados obtidos están cumprindo ou non co planificado.** Só así se poderán detectar a tempo eventuais diferencias, obstáculos ou necesidades de axuste na planificación e execución.

TAREFAS A REALIZAR DENDE O GOBERNO LOCAL

1. A área ou Punto focal debe deseñar, xunto co resto de áreas presentes no grupo de traballo, un sistema de monitorización que permita **recoller información sobre:**

- O **grao de execución das actividades planificadas.**
- O **avance no cumprimento das metas locais** identificadas.
- E como consecuencia, o **grao de alcance - total ou parcial - dos ODS priorizados.**

2. Como se indicou no paso anterior, ao realizar a selección dos indicadores, verificar a **dispoñibilidade de datos**, así como, o tempo e as capacidades precisas para a súa recolección.

É clave combinar indicadores cualitativos, con indicadores cuantificables, de fonte externa ou de produción propia.

3. Asociar cada indicador coa/s súa/s **fontes de información e a frecuencia coa que se publican** (fonte externa) ou producen.

Onde se pode atopar a información?

- **Registros administrativos e de xestión dos programas existentes.**
- **Enquisas.**
- **Entrevistas individuais e a grupos focais.**
- **Datos secundarios.**
- **Cálculo de custos reais, relación custo/resultados alcanzados, etc.**
- **Datos de distintas fontes estadísticas oficiais, incluíndo as deputacións provinciais, os cabildos e consellos insulares de carácter provincial ou desagregados por municipios.**

4. Cada departamento/área involucrada na implantación das accións é a responsable da recolección dos datos relativos ao intercambio de información.

5. **Validación dos informes** de seguimento e avaliación con todos os actores implicados e a súa **amplia difusión** (organizacións de xornadas, webs institucionais, redes sociais, medios de comunicación, etc.).

TEN EN CONTA QUE NO CASO DE...

MUNICIPIOS MÁIS PEQUENOS E/OU RURAIS, as asociacións e redes de gobernos locais poden contribuír a crear sinerxías na recollida e análise da información e a sistematización conxunta, no caso de que non se poidan presentar informes independentes por parte de cada goberno local.

Para os gobernos locais con maior capacidade, un exercicio moi interesante é visibilizar todos os logros e esforzos no marco dos “Informes Voluntarios Locais” de Nacións Unidas que lles permitan conectar con procesos similares, contribuír aos informes rexionais e nacionais, e proxectar os seus avances no marco do Foro Político de Alto Nivel de Nacións Unidas..

QUE PODEN APORTAR OUTROS ACTORES?

- Os informes ou diagnósticos da sociedade civil proporcionan unha información moi valiosa complementaria á dos informes presentados por parte dos gobernos locais.
- Os Observatorios locais son un apoio moi importante á hora de analizar toda a información e impulsar a monitorización e a avaliación.
- Os gobernos a nivel autonómico e estatal deben apoiar aos gobernos locais na recompilación de datos, o seguimento e a avaliación a nivel local.

CAIXA DE FERRAMENTAS

- *Guidelines for Voluntary Local Reviews*¹⁸
- Na *“Guía para la implementación de los ODS en el ámbito local de Andalucía”* incorpórase unha proposta de valoración máis cualitativa e reflexiva no seo do GRL, ver cadro “Como cualifica o avance xeral na implantación dos ODS? (pax.39).

APRENENDO DOUTRAS EXPERIENCIAS

- O Informe GOLD V de UCGL “La localización de las agendas globales” (dispoñible en inglés) examina en detalle as avaliacións da implantación das axendas globais nos 142 países que presentaron polo menos unha Revisión Nacional Voluntaria dende 2016.
- *Informes Voluntarios de Autoridades Locais*: País Vasco e Valencia.
- *Observatorio Socioambiental de Menorca*, é un instrumento de recollida e análise de información dependente do l’Institut Menorquí d’Estudis.

18. <https://sdgs.un.org/topics/voluntary-local-reviews>.

ANTES DO SEGUINTE PASO LEMBRA QUE...

- Este seguimento continuo, lonxe de ser un exercicio de control, é un **proceso de aprendizaxe** para unha **mellor toma de decisións**, unha **xestión pública máis eficiente**, unha **maior transparencia** e unha **rendición de contas máis construtiva** de cara á cidadanía.
- Sen unha **correcta definición dos indicadores**, é moi difícil realizar unha boa recolección de datos e diminúese a posibilidade de **monitorizar de forma adecuada a relación entre os obxectivos marcados e o realizado**.
- Toda esta información recompilada a nivel local é clave para **contribuír aos procesos de monitorización e elaboración de informes provinciais/regionais/nacionais** sobre a implantación dos ODS, visibilizándose e difundindo todos os logros e boas prácticas levadas a cabo no ámbito local. Só así se poderá realizar o **compromiso compartido** que representa a Axenda 2030.
- Os gobernos locais deben **compartir as súas experiencias, incluídos éxitos, retos e ensinanzas aprendidas**, con miras a acelerar o cumprimento da Axenda.
- Dado que as accións están asociadas a ODS, permitirá **analizar tamén sobre que ODS se actúa máis** cada ano.
- Compartir toda esa información ten distintos fins: render **contas á cidadanía**, como mandato claro de transparencia e responsabilidade das autoridades públicas, e permitir a **capitalización de boas prácticas e leccións aprendidas para axudar a outros gobernos locais a avanzar conxuntamente cara ao desenvolvemento inclusivo e sostible**.

BIBLIOGRAFÍA

- Rede Vasca de Municipios Sostibles (2011), “Guía metodológica para la revisión de planes de acción- Agenda Local 21 en municipios de la CAPV”.
- Rede Española do Pacto Mundial de Nacións Unidas (2016), “El sector privado ante los ODS. Guía práctica para la acción”.
- Global Task Force of Local and Regional Governments (2016), Guía para la Localización de los ODS: Implementación y Monitoreo Subnacional.
- CGLU (2016) Objetivos de Desarrollo Sostenible: lo que los gobiernos locales deben saber.
- García Maties, R. (2016). Las entidades locales y los objetivos de desarrollo sostenible. Algunas notas sobre la naturaleza jurídica de la Agenda 2030. Revista De Estudios Da Administración Local E Autónoma.
- FAMSI (2017), “Localizar los Objetivos de Desarrollo Sostenible gobiernos y actores locales y provinciales en la implementación de la agenda 2030. Una mirada desde Andalucía”.
- UNESCO (2017) “Ciudades del Aprendizaje y los ODS: una Guía de Acción.
- Ayuso, A. (2017) Participación y rendición de cuentas en la localización de la Agenda 2030.
- ISI Argonauta (2017), Guía de los ODS para organizaciones del Tercer Sector.
- José Antonio Alonso y Anna Ayuso (coords.) (2017), Acercar los Objetivos de Desarrollo Sostenible a la ciudadanía. El compromiso de Europa con la Agenda 2030.
- REDS (2018) Informe “Mirando al futuro: ciudades sostenibles. Los Objetivos de Desarrollo Sostenible en 100 ciudades españolas”.
- Red Vasca de Municipios Sostibles (2019), “Cómo abordar los Objetivos de Desarrollo desde el ámbito local. Guía Práctica”.
- NNUU (2019), “Guía de los vagos para salvar el mundo”.
- Parlamento de Canarias e PNUD (2019) Guía para la localización de los ODS. La perspectiva del Parlamento de Canarias.

- CGLU (2019) 5º informe GOLD: “La localización de las Agendas Globales”.
- Iniciativa ODS Local Andalucía (2020) Guía para la implementación de los ODS en el ámbito local de Andalucía.
- FEMP (2020), Guía Divulgativa de la Agenda Urbana Española.
- Módulos de aprendizaxe desenvolvidos conxuntamente polo Programa de Nacións Unidas polo Desenvolvemento, UN Habitat, Global Taskforce, CGLU e a Deputación de Barcelona:
 - Módulo de aprendizaxe 1: [Localizando los ODS](#).
 - Módulo de aprendizaxe 2: [Planificación territorial para lograr los ODS](#).
 - Módulo de aprendizaxe 3: [Los informes de los ODS](#).
- Consello Nacional Argentino de Políticas Sociais, Manual para la Adaptación Local de los Objetivos de Desarrollo Sostenible.
- Fundación IPSS, Guía “170 acciones diarias para transformar nuestro mundo”.

WEBGRAFÍA

- [Nacións Unidas – Obxectivos de Desenvolvemento Sostible.](#)
- [Axenda 2030 España.](#)
- [FEMP – Localización dos ODS e Axenda 2030.](#)
- [FEMP Rede de Entidades Locais para a Axenda 2030.](#)
- [Cidades e Gobiernos Locais Unidos - CGLU.](#)
- [A Guía dos dereitos humanos aos ODS, Instituto Danés de Dereitos Humanos.](#)
- [LOCAL 2030.](#)
- [CIDOB: A Localización dos ODS.](#)
- Campaña de Nacións Unidas [“Haz posible el cambio. Acepta el Desafío”.](#)
- Campaña de Nacións Unidas [“Actúa ahora”.](#)

CAIXA DE FERRAMENTAS

ANEXO I.

QUE IMPLICA INCORPORAR A TRANSVERSALIZACIÓN
OU A INCORPORACIÓN DE...

...O ENFOQUE BASEADO EN DEREITOS HUMANOS.

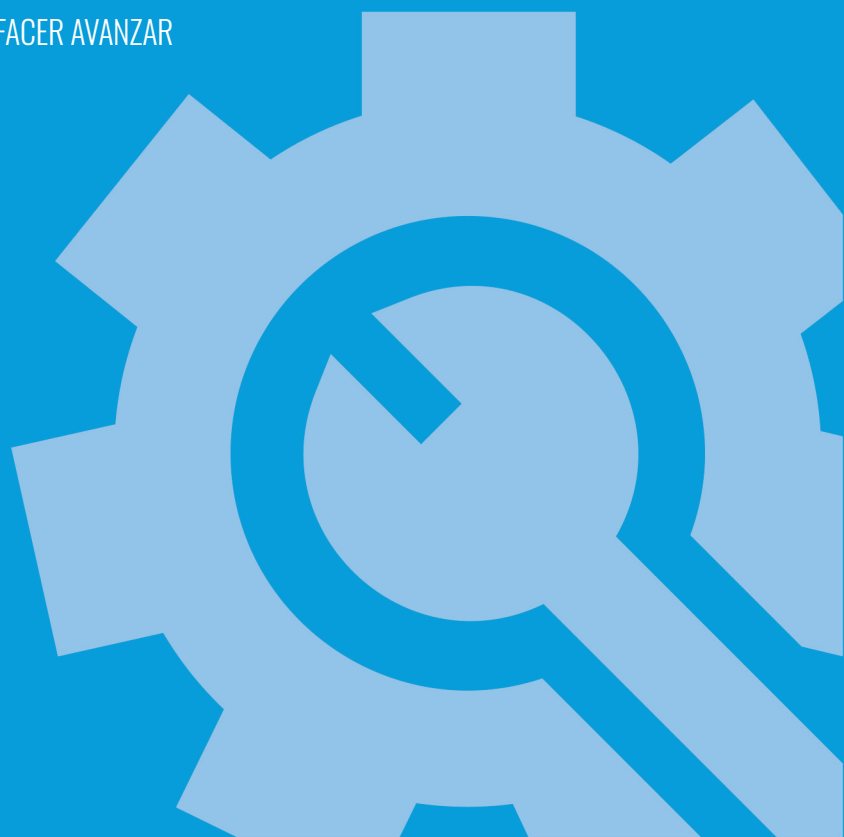
...A IGUALDADE DE XÉNERO.

...O ENFOQUE DE DEREITOS DA INFANCIA.

...O ENFOQUE DE REDUCCIÓN DAS DESIGUALDADES E DA VULNERABILIDADE SOCIAL.

...A ECONOMÍA CIRCULAR E A SÚA CONTRIBUCIÓN Á AXENDA 2030.

...O COMERCIO XUSTO COMO FERRAMENTA PARA FACER AVANZAR
A AXENDA 2030.

ANEXO I.

QUE IMPLICA INCORPORAR A TRANSVERSALIZACIÓN OU A INCORPORACIÓN...

DO ENFOQUE BASEADO EN DEREITOS HUMANOS

O Enfoque Baseado nos Dereitos Humanos (en adiante EBDH) é un elemento central da Axenda 2030 para alcanzar un verdadeiro desenvolvemento inclusivo.

O EBDH está baseado nos valores, principios e normas universais propios da dignidade das persoas, que se refiren á vida, á liberdade, á igualdade, á seguridade, á participación política, ao benestar social e a calquera outro aspecto ligado ao seu desenvolvemento integral, e que se sustentan nos dereitos humanos¹⁹.

Consiste na aplicación dos seguintes principios vinculados cos aspectos distintivos da Axenda 2030:

■ **Principio de universalidade** mediante o cal as políticas públicas deben proporcionar as condicións necesarias para garantir o gozo pleno de todos os dereitos por parte de todas as persoas e territorios. Este principio é compatible, en todo caso, co establecemento de prioridades no proceso de planificación municipal, dende unha visión integral do desenvolvemento sostible.

■ **Principio de igualdade e non discriminación** para asegurar que ningunha persoa e ningún territorio (como as zonas rurais ou os territorios insulares) queda excluído dos beneficios das políticas e programas deseñados e implantados para avanzar na consecución dos ODS. Por exemplo, este principio aplícase aos criterios cos que deben distribuírse os presupostos e as inversións públicas en tanto que, a discriminación

no acceso a dereitos pode provir, entre outras cousas, dun reparo inequitativo dos recursos públicos. Ademais, as políticas municipais deben contemplar unha adecuada integración do enfoque de xénero, para asegurar que contribúen a eliminar a desigualdade e discriminacións que afectan ás mulleres, así como favorecer o acceso, en igualdade de condicións, das persoas migrantes. Por último, os programas municipais deben verificar que os distintos servizos e instalacións son accesibles ás persoas con discapacidade.

■ **Principio de participación inclusiva e activa**, a través do cal se identifica, coa participación de todos os actores presentes no territorio, as necesidades e prioridades que orientarán o deseño, implantación e avaliación das políticas de nivel local, o que garantirá unha maior lexitimidade e apropiación social do Plan de Localización. A aplicación deste principio debe ter en conta, especialmente, a implicación daqueles colectivos que tradicionalmente quedaron fóra dos procesos de toma de decisión.

■ **Principio de rendición de contas e de responsabilidade** implica a existencia de mecanismos de esixibilidade por parte da cidadanía cara aos poderes públicos, de forma que os gobernos locais rendan contas, periodicamente, das políticas e actuacións impulsadas no marco do Plan de Localización, podendo ademais implicar en dito exercicio ao conxunto de actores involucrados na implantación de dito Plan.

19. O enfoque baseado en Dereitos Humanos: Avaliación e Indicadores, Rede en Dereitos, 2011.

Cal é o papel das Administracións Locais con respecto aos Dereitos Humanos?

As autoridades locais, de forma cotiá, están próximas aos problemas relacionados cos dereitos humanos, que afectan á poboación do municipio. No desempeño das súas funcións, as autoridades locais toman decisións sobre a educación, a vivenda, a saúde, o medio ambiente ou a orde pública, que teñen unha incidencia sobre o cumprimento dos dereitos humanos. As súas obrigas inclúen a obriga de respectar, a obriga de protexer e a obriga de realizar, a través das súas políticas, os dereitos humanos para todas as persoas.

As autoridades locais deben prestar especial atención á promoción e protección dos dereitos dos grupos en situación de vulnerabilidade, como son as persoas con discapacidade, as persoas migrantes, as vítimas de discriminación sexual, os nenos e nenas, ou as persoas de idade. A este respecto, a calidade dos servizos prestados a estes colectivos é unha mostra de respecto e compromiso que as administracións locais teñen pola realización dos dereitos humanos.

Accións para materializar o enfoque de Dereitos Humanos

1. Establecer procedementos para comprobar a compatibilidade das políticas e normativas cos dereitos humanos.
2. Verificar e avaliar impactos das súas actuacións na realización dos dereitos humanos.
3. Informar sobre o cumprimento a nivel local dos tratados internacionais de dereitos humanos.
4. Impartir unha formación sistemática en dereitos humanos aos funcionarios locais.
5. Sensibilizar á cidadanía acerca dos dereitos humanos.

Para máis información:

■ Manual da AECID para a aplicación do Enfoque Baseado en Dereitos Humanos

<https://www.aecid.es/Centro-Documentacion/Documentos/Publicaciones%20AECID/Guia%20EDBH%20v4.pdf>

■ Guía dos ODS para as organizacións do Terceiro Sector.

https://epd.caongd.org/wp-content/uploads/2019/09/GuiaODSorganizaciones3Sector_-F.VicenteFerrer.pdf

■ A Rights-based approach encompassing all Human Rights, an EC Staff Working Document

https://ec.europa.eu/international-partnerships/system/files/online-170621-eidhr-rba-toolbox-en-a5-lc_en.pdf

■ O enfoque baseado en Dereitos Humanos: Avaliación e Indicadores.

<https://www.aecid.es/Centro-Documentacion/Documentos/Evaluaci%C3%B3n/EvaluacionEBDH%20+%20NIP0+%20logo.pdf>

■ Guía metodolóxica "Ciudad de Derechos Humanos:El modelo de Barcelona".

<https://www.uclg-cisdp.org/es/actualidad/noticias/barcelona-publica-una-gu%C3%ADa-metodol%C3%B3gica-para-compartir-su-experiencia-como>

A IGUALDADE DE XÉNERO

A igualdade de xénero é un dereito humano fundamental e un principio central da Axenda 2030. Sen igualdade de xénero, o desenvolvemento sostible non será posible.

Que significa na nosa realidade cotiá?

Se queres descubri-lo preme aquí:

<https://www.youtube.com/watch?v=FUbA0VTyKrk>

A igualdade e o apoderamento das mulleres é un dos 17 Obxectivos de Desenvolvemento Sostible —**ODS 5**— **pero tamén é un elemento transversal e esencial de todas as dimensións** do desenvolvemento inclusivo e sostible.

Nese sentido, lograr a igualdade de xénero de aquí a 2030 require **adoptar medidas urxentes para eliminar as causas profundas da discriminación que segue restrinxindo os dereitos das mulleres, tanto na esfera pública como na privada.**

Os gobernos locais e os municipios rurais atópanse en primeira liña á hora de identificar e abordar as violencias e as discriminacións que afectan ás mulleres. Os gobernos locais poden ser un modelo de promoción da igualdade de xénero e o apoderamento das mulleres a través do impulso de políticas municipais que incorporen este enfoque e da **prestación de servizos non discriminatorios á súa cidadanía.**

A pesar dos avances alcanzados durante as últimas décadas, crises como a ocasionada pola pandemia da COVID-19 poden poñer en risco estes avances e aumentar as desigualdades que afectan ás mulleres. Por iso, é preciso **coñecer o alcance do impacto de xénero producido por esta crise e incorporalo na súa resposta dado que, polas súas propias características, a crise sanitaria, social e económica causada pola COVID-19 afecta de maneira diferente a mulleres e homes.**

Decálogo para a transversalización de xénero

1. Non esquezas incorporar “as túas lentes de xénero” en cada unha das etapas do ciclo das políticas públicas.
2. Mostrando a realidade e os problemas das mulleres e nenas na análise de contexto, logramos visibilizar a toda a poboación.
3. Os datos desagregados por sexo axúdannos a describir mellor as problemáticas distintas que afectan ás mulleres.
4. A participación activa das mulleres e as súas organizacións contribúe a unha orientación máis adecuada das actuacións.
5. A implicación das institucións responsables da igualdade de xénero garante unha maior coherencia das políticas co desenvolvemento sostible.
6. Os indicadores sensibles ao xénero permítennos medir os cambios sociais para avanzar en materia de igualdade.
7. A través de accións específicas dirixidas a apoderar ás mulleres contribuímos a eliminar as desigualdades de xénero.
8. A transversalización implica contar con recursos humanos especializados e recursos económicos.
9. Cun sistema de seguimento “sensible ao xénero” poderemos identificar os obstáculos existentes para avanzar cara a igualdade.
10. Só con avaliacións que midan o impacto de xénero coñeceremos se as nosas actuacións están contribuíndo á igualdade de xénero.

Para máis información:

- ONU MUJERES - ODS 5. <https://www.unwomen.org/es/news/in-focus/women-and-the-sdgs/sdg-5-gender-equality>
- Nacións Unidas - Comisión da Condición Xurídica e Social da Muller, en especial o proceso de revisión da Plataforma de Acción de Beijing no seu 25 Aniversario (2020), incluído o Informe español: <https://www.unwomen.org/es/csw/csw64-2020>
- Guía da AECID para a Transversalización do Enfoque de Xénero. <https://www.aecid.es/Centro-Documentacion/Documentos/Publicaciones%20AECID/GU%C3%8DA%20DE%20G%C3%89NERO.pdf>
- Guía para incorporar o enfoque de xénero na planificación de políticas sociais, Junta de Andalucía https://www.juntadeandalucia.es/export/drupaljda/publicacion/17/01/Gui%CC%81a%20Genero%20CIPS_v4.pdf
- Cláusulas para a igualdade de mulleres e homes en contratos, subvencións e convenios públicos https://www.emakunde.euskadi.eus/contenidos/informacion/publicaciones_guias2/es_emakunde/adjuntos/guia_clausulas_igualdad_es.pdf
- Sistema de indicadores: Igualdade de Mulleres e Homes https://www.emakunde.euskadi.eus/contenidos/informacion/publicaciones_guias2/es_emakunde/adjuntos/guia_indicadores.pdf
- Manual para a integración da perspectiva de xénero no desenvolvemento local e rexional https://www.emakunde.euskadi.eus/contenidos/informacion/publicaciones_guias2/es_emakunde/adjuntos/manual_integra_es.pdf
- A perspectiva de xénero, esencial na resposta á COVID-19 [https://www.inmujer.gob.es/disen0/novedades/IMPACTO_DE_GENERO_DEL_COVID_19_\(uv\).pdf](https://www.inmujer.gob.es/disen0/novedades/IMPACTO_DE_GENERO_DEL_COVID_19_(uv).pdf)

O ENFOQUE DE DEREITOS DA INFANCIA

A Convención sobre os Dereitos do Neno, establece un marco político e xurídico dirixido a garantir unha vida saudable, unha educación de calidade e unha protección contra todo tipo de abuso e violencia. O enfoque de dereitos da infancia promove o desenvolvemento dun entorno protector que identifica e reforza os compoñentes principais que poden protexer aos nenos e nenas (familias, comunidades, leis, medios de comunicación...), así como establece a necesidade de sempre ter en conta o interese superior do neno ou nena na toma de decisións.

A Axenda 2030 incorpora de maneira prioritaria a perspectiva dos dereitos da Infancia e adolescencia, para incidir na máxima protección de todas as nenas, nenos e adolescentes. Representa, ademais, unha clara aposta por un modelo social e político que poña no centro das políticas ás nenas, nenos e adolescentes, posibilitando a súa inclusión nos espazos de participación e toma de decisións. A Axenda 2030 representa a única folla de ruta cara ao mundo do mañá dende o consenso e a visión global e local necesarias. O compromiso político dos Go-

bernos Locais co desenvolvemento sostible será crucial e marcará a diferenza para os que hoxe son nenas, nenos e adolescentes. Elas e eles herdarán o mundo que lles imos deixar, que hoxe e cada día construímos con pequenas accións, dende a esfera pública, familiar e individual, pero tamén dende marcos amplos e ambiciosos de acción política como a Axenda 2030.

Cada un dos 17 Obxectivos do desenvolvemento Sostible e as 169 metas neles contidas presentan un impacto, sexa directo ou indirecto, en nenas, nenos e adolescentes. Os fenómenos de pobreza e exclusión social afectan de forma especial ás familias con fillos ao cargo e moitos destes nenos, nenas e adolescentes vense afectados pola desigualdade, cuxa greta non fixo senón acentuarse a raíz da pandemia que vimos sufrindo nos últimos meses. Tamén, a plasmación do exercicio por parte de nenas, nenos e adolescentes do seu dereito á educación e as problemáticas que xeran, como o seu progreso académico e as súas perspectivas profesionais, alén de novos riscos, como a brecha dixital.

ENFOQUE DE REDUCCIÓN DAS DESIGUALDADES E DA VULNERABILIDADE SOCIAL

De acordo coas Nacións Unidas, “as desigualdades baseadas nos ingresos, o xénero, a idade, a discapacidade, a orientación sexual, a raza, a clase, a orixe étnica ou a relixión seguen persistindo en todo o mundo, dentro dos países e entre eles. Estas desigualdades ameazas o desenvolvemento social e económico a longo prazo, afectan á redución da pobreza e destrúen o sentimento de plenitude e valía das persoas”²⁰.

<https://www.youtube.com/watch?v=ojl69FKxqdE&list=PLVpRIgPG0eJmXSEnHuS2J92WVlzBNdxDV&index=21>

Tal e como se pon de manifesto no Plan de Acción para a implantación da Axenda 2030, a brecha de desigualdade de oportunidades e de pobreza existente entre as cidades e as zonas rurais no noso país é un dos principais obstáculos para alcanzar os ODS.

Para avanzar na implantación da Axenda 2030 e “non deixar a ninguén atrás”, os gobernos locais, xunto co resto de actores do territorio, deben incorporar de forma transversal o **enfoque de equidade e a interseccionalidade** no deseño dos seus plans de desenvolvemento dos ODS, e poñer especial atención ás necesidades de aquelas persoas e colectivos que viven en situación de maior vulnerabilidade.

Respecto á incorporación de un **enfoque da discapacidade** baseado nos dereitos humanos, xunto con outras medidas específicas, as preocupacións e experiencias das persoas con discapacidade deben ser

incorporadas na elaboración, aplicación, seguimento e avaliación das políticas públicas, a fin de que as persoas con discapacidade poidan acceder e beneficiarse en igualdade de condicións.

Pola súa parte, as **persoas migrantes** son especialmente vulnerables á discriminación, e a discursos racistas e xenófobos que son necesarios combater. Esta discriminación e as barreiras que afectan no día a día ás persoas migrantes agudízanse no caso das mulleres e da infancia que migra soa. Nestes casos, á discriminación por motivo de orixe étnico, relixión ou status migratorio, súmase a discriminación por razón de xénero e refórzase no caso dos nenos e nenas que transitan sós debido á súa especial vulnerabilidade. Resulta fundamental ter en conta a situación, necesidades e dereitos das persoas migrantes para abordar esta problemática. Para iso, a acollida e integración que incida no cambio dos estereotipos e en combater os discursos racistas e xenófobos será fundamental. Así tamén, será preciso abordar as causas das migracións forzadas: fomentar a paz e os dereitos humanos nos países de orixe e de tránsito, contribuír á erradicación da pobreza aumentando a axuda ao desenvolvemento, loitar contra a trata de persoas-

Só abordando de forma activa as discriminacións e desigualdades existentes se poderá camiñar cara a sociedades máis inclusivas, igualitarias e sostibles, que poñan á infancia, ás persoas con discapacidade, aos maiores, ás persoas migrantes ou marxinas no centro das axendas locais.

Que importancia ten o ODS 10 para os gobernos locais? ²¹

- Nas zonas máis desfavorecidas, será de vital importancia canalizar recursos cara aos gobernos locais e xerar capacidades para identificar e abordar a pobreza e a exclusión.
- Os gobernos locais desempeñan un papel destacado á hora de mellorar a inclusión política a nivel local.
- Poden promover a participación das minorías e dos grupos tradicionalmente subrepresentados nos procesos de consulta pública e promover unha participación política activa.
- Os gobernos locais poden implantar prácticas activas para a igualdade e a non discriminación nas súas propias institucións e actuacións, así como aplicar estes criterios nas súas políticas públicas e de prestacións de servizos.
- Tamén son responsables de proporcionar servizos públicos de forma non discriminatoria. Os gobernos locais poden aplicar unha forma de tributación local progresiva na súa política fiscal e dedicar partidas presupostarias locais a fomentar as oportunidades de emprego e a incrementar os ingresos dos fogares máis pobres.
- As súas competencias de planificación e desenvolvemento urbano posiciónaos adecuadamente para promover infraestruturas e servizos en barrios ou áreas desfavorecidas.

ECONOMÍA CIRCULAR E A SÚA CONTRIBUCIÓN Á AXENDA 2030

A Economía Circular permite reducir a presión sobre o medio ambiente e os recursos naturais, mellorando a calidade do aire, chan e auga, contribuíndo así a combater o cambio climático entre outros beneficios sociais e medioambientais. Ademais, contribúe, por tanto, a unha mellora da saúde e a calidade de vida gracias á redución dos impactos ambientais, á vez que pode ser un motor xerador de novas fontes de emprego.

Os concellos, como administración próxima á cidadanía e ás empresas e como entidades xestoras de moitas das actividades que inciden directamente na Economía Circular, teñen un rol importante no seu impulso.

■ Como poden as administracións locais promover a Economía Circular?

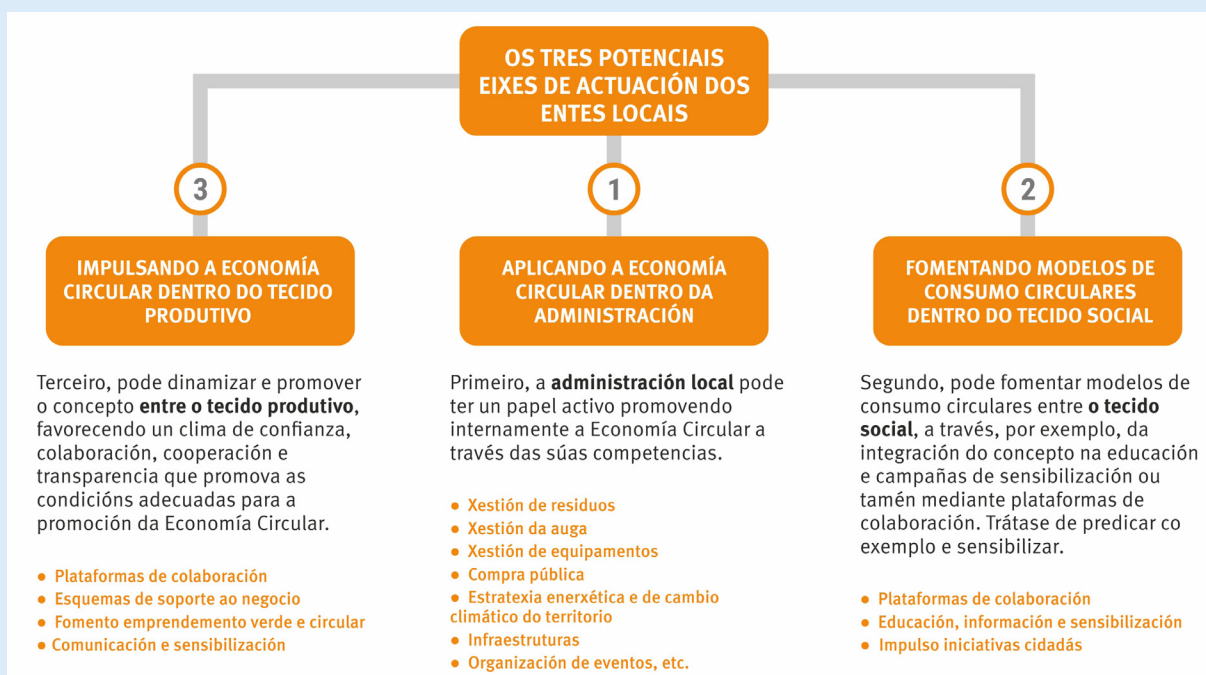
- Integrándoa na súa xestión municipal dende as súas competencias: xestión de residuos, xestión da auga e dos equipamentos, compra pública, infraestruturas, etc...).
- Fomentando modelos de consumo circulares dentro

do tecido social: introdución deste concepto en campañas de educación e sensibilización, promoción de plataformas de colaboración, etc...

- Impulsándoa dentro do tecido produtivo local: favorecendo ás empresas máis sostibles e circulares na contratación pública, impulsando plataformas de colaboración, fomentando o emprendemento verde e circular, ou a través de actuacións vinculadas coa comunicación e sensibilización, etc...

■ Eixes para promover a Economía Circular por parte dos Gobernos Locais

Tal e como mostra o seguinte cadro os Gobernos Locais desempeñan un papel esencial na promoción da transición a unha economía máis circular nas cidades e os territorios. Esta transición afecta a diferentes áreas políticas e territoriais como, por exemplo, a mobilidade, a agricultura, o uso do chan, a xestión de residuos, o desenvolvemento empresarial ou a educación da persoa consumidora.

Fonte: Guía Vasca para "La promoción de la economía circular desde el ámbito local".

Para máis información:

■ Estratexia Española de Economía Circular. España Circular 2030: https://www.miteco.gob.es/es/calidad-y-evaluacion-ambiental/temas/economia-circular/espanacircular2030_def1_tcm30-509532.PDF

COMERCIO XUSTO COMO FERRAMENTA PARA FACER AVANZAR A AXENDA 2030

O Comercio Xusto é unha alternativa comercial que loita contra a pobreza e desigualdade mundial, poñendo no centro da actividade económica o respecto aos dereitos humanos e o coidado do medioambiente.

Os principios do Comercio xusto son 10, subscritos a nivel internacional na [Carta do Comercio Justo](#), entre os que destacan o pago dun prezo xusto, boas condicións salariais, ausencia de traballo infantil, igualdade de xénero e o coidado do medioambiente na elaboración dos produtos, entre outros. A partir destes principios, o comercio xusto contribúe a todos e cada un dos ODS da Axenda 2030.

Como podo contribuír dende o meu municipio?

Existen moitas iniciativas para fomentar o [Comercio Justo nos municipios](#), entre outras:

- Propoñer unha declaración institucional para recoñecer o consumo responsable e o Comercio Xusto como ferramentas eficaces para o logro dos ODS e incluír actuacións que concreten ese compromiso no Plan de Localización.
- Introducir a Compra Pública Ética nos contratos que convoque o teu concello a través da incorporación de cláusulas sociais e medioambientais de comercio xusto.
- Convocar sesións informativas ao longo do ano para os e as veciñas sobre o Comercio Xusto e como contribúe á Axenda 2030 ou celebrar o Día Mundial do Comercio Xusto a través de actividades culturais e lúdicas no municipio.
- Invitar á hostalaría do teu municipio a introducir produtos de Comercio Xusto.

Para máis información:

- Os 10 principios internacionais do Comercio Xusto: <http://comerciojusto.org/que-es-el-comercio-justo-2/los-10-principios-internacionales/>
- O Comercio Xusto como ferramenta para impulsar o consumo sostible e a compra pública ética: https://comerciojusto.org/wp-content/uploads/2020/12/buenaspracticass_Madrid-1.pdf
- Material para a celebración do Día Mundial do Comercio Xusto: <https://comerciojusto.org/publicacion/carteles-para-fotos-yo-celebro-el-dia-mundial-del-comercio-justo/>

GUÍA PARA LA LOCALIZACIÓN DE LA **AXENDA 2030**

Colabora:

